

VÄRLDSHORISONT

Utges av Svenska FN-förbundet

4/2012

Tio år med ICC
sidan 9

Rwanda på väg
mot försoning
sidan 10

Margot Wallström
Årets FN-vän
sidan 18

Aldrig mer
folkmord!

Foto: FN/Logan Abassi

Orkanen Sandy passerade Haiti den 25 oktober med mycket kraftiga vindar och regn. På bilden försöker en kvinna sälja varor på en översvämmad marknadsplats i huvudstaden Port-au-Prince.

HAITI HÅRT DRABBAT AV SANDY

FN och Haitis regering har gått ut med en vädjan om 40 miljoner dollar extra i humanitär stöd till Haiti p g a orkanen Sandys framfart. Tidigare hade man begärt 110 miljoner dollar för humanitär hjälp till landet. Enligt OCHA, FN:s kontor för humanitära frågor, har orkanen lett till ökad livsmedelsosäkerhet och ökat behov av husrum, sjukvård och dricksvatten.

I Karibien berördes fem miljoner människor av orkanen och 72 dog varav 54 i Haiti. Landet är fortfarande i en uppbyggnadsfas efter den förödande jordbävningen 2010. Orkanerna Isaac och Sandy 2012 har i kombination med torka omintetgjort en tredjedel av jordbrukets årsproduktion

18 NYA LÄNDER I MR-RÅDET

FN:s generalförsamling valde i november 18 nya medlemmar till FN:s råd för mänskliga rättigheter, MR-rådet. De nya medlemmarna är Argentina, Brasilien, Elfenbenskusten, Estland, Etiopien, Förenade Arabemiraten, Gabon, Irland, Japan, Kazakstan, Kenya, Montenegro, Pakistan, Sierra Leone, Sydkorea, Tyskland, USA och Venezuela. De 18 är valda på treårsmandat som påbörjas vid årsskiftet. Sverige kandiderade till rådet men kom alltså inte med denna gång.

KLIMATOPPMÖTE HÅLLS I DOHA

FN:s årliga toppmöte om klimatet hålls i år i Doha, Qatar, den 26 november till 7 december. Årets möte, COP18, äger rum mot bakgrund av att Kyotoprotokollets första åtagandeperiod löper ut den 31 december. Pro-

tokollet innehåller bindande mål för industriländernas utsläpp av växthusgaser. Vid COP17 förra året i Durban, Sydafrika, beslutade man att förlänga protokollet men många stora industriländer har ställt sig utanför och omfattas alltså inte av protokollet efter årsskiftet. I överenskommelsen från Durban ingick även att ett klimatavtal för alla klimatkonventionens parter (194 länder) ska vara klart till 2020. Se www.unfccc.int

UNMIT LÄMNAR ÖSTTIMOR

FN:s fredsbevarande mission i Östtimor, UNMIT, kommer vid årsskiftet att avsluta sin verksamhet i landet.

– Många utmaningar återstår att hantera men en fredsbevarande mission är inte längre det bästa sättet att göra det på, sa generalsekreterarens särskilda representant för Östtimor Finn Reske-Nielsen, tillika chef för UNMIT, när han i november informerade säkerhetsrådet om läget i landet. Vidare meddelade han att avvecklingen av missionen går enligt planerna. UNMIT etablerades i Östtimor i samband med att oroligheter bröt ut 2006, fyra år efter att området blev självständigt från Indonesien.

LUNGINFLAMMATION DÖDAR FLEST BARN

Lunginflammation är den främsta orsaken till att barn under fem år dör. Det meddelade FN och den globala koalitionen mot barnlunginflammation som den 12 november för fjärde gången uppmärksammade världsdagen mot lunginflammation (*World Pneumonia Day*). Nästan vart femte barn under fem år som dör har lunginflammation, en sjukdom som är lätt att både förebygga och behandla. Med hjälp av beprövade metoder som vaccinationer, antibiotika och förbättrad sanitet har barnadödligheten under senare år minskat men mycket återstår att göra. Den näst främsta orsaken till dödsfall bland barn under fem år är diarréer.

FORTSATT KRIS I MALI

FN:s försök finna en politisk lösning på krisen i norra Mali i Västafrika var vid denna tidnings pressläggning intensiva. Sedan strider i januari bröt ut mellan regeringsstyrkor och tuaregrebeller har radikala islamister tagit kontroll av stora delar av norra Mali och infört en extrem variant av sharialagar och andra bestämmelser som specifikt inskränker kvinnors rättigheter. Närmare en halv miljon människor har enligt flyktingorganet UNHCR tvingats fly från sina hem och landet brottas nu med massiva humanitära behov såväl som stora

säkerhets- och politiska problem.

FN:s särskilde sändebud för Sahel, Romani Prodi, betonar vikten av att ena landet igen, samtidigt som omfattande humanitär hjälp behövs. Prodi är ny på posten och har till uppgift att implementera FN:s regionala strategi för Sahel-området.

BÖNDERS ROLL VIKTIG VID UTLÄNDSKA MARKKÖP

Om utländska markinvesteringar ska få en positiv effekt på ett utvecklingslands ekonomi måste bönderna i landet ges en aktiv roll och få behålla kontrollen över sin mark. Det framgår av en ny rapport från FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO. I rapporten Trends and Impacts of Foreign Investment in Developing Country Agriculture framhålls att de projekt som kombinerar investerarnas kapital, teknologi och arbetsledning med lokala bönders kunskap, mark och arbetskraft har mest positiv effekt.

UTLÄNDSK INBLANDNING I KONGO FÖRDÖMDES

Säkerhetsrådet har fördömt stöd utifrån till olika rebellgrupper i Demokratiska republiken Kongo. Väpnade styrkor, bland dem det sk M23, sprider skräck i de östra delarna av landet och strider mellan regeringstrupper och rebeller har lett till en svår humanitär situation såväl som till allvarliga övergrepp mot civilbefolkningen och stora flyktingströmmar. FN:s säkerhetsråd uppmanar alla externa parter och länder i regionen att upphöra med stöd till rebellgrupperna. Rådet diskuterar också riktade sanktioner och uppmanar medlemsländerna att bidra med namn till den FN-kommitté som övervakar vapenembargo och reserestriktioner mot aktörer i östra Kongo. En grupp av FN-experters anklagar Rwanda och Uganda för att stödja M23 med vapen.

Foto: FN/Swain Leethi

Människor i Norra Kivu-provinsen har tvingats fly sina hem för att söka säkerhet i staden Goma.

Världshorisont

Svenska FN-förbundet
Box 15115
104 65 Stockholm
Tel: 08 – 462 25 40
Fax: 08 – 641 88 76
E-post: varldshorisont@fn.se
Webb: www.fn.se/varldshorisont
Twitter: [varldshorisont](https://twitter.com/varldshorisont)

Redaktör: AnnaLena Andrews
Ansvärgivare: Linda Nordin
Layout: Tomorro'

Tryckeri: Tello-gruppen

Annonser och ibladningar: Kontakta redaktionen på varldshorisont@fn.se

För ej beställt material ansvaras ej.
Artikelförfattarna svarar själva för innehållet i respektive artikel.

För frilansmaterial ingår publicering både i tidningen och på Världshorisonts webbplats.

Världshorisont utges av Svenska FN-förbundet.

ISSN 0042-2134

Prenumerationspris:
190 kr (helår, 4 nr)

PlusGiro: 50990-1

Tidningen säljs även i buntar.
Kontakta info@fn.se

Svenska FN-förbundet är Sveriges största paraplyorganisation och folkrörelse för globala frågor. Vår grundidé är att föra samman individer och organisationer i ett gemensamt arbete för ett starkare FN.

Som enskild medlem i FN-förbundet får Du inbjudningar till kurser, seminarier och studieresor; medlemspriser på material; fyra nummer per år av Världshorisont samt en FN-pin. Du får möjlighet att delta i utbildnings- och opinionsbildningsarbetet i Din FN-förening och medverka i förbundets kampanjer. Om Du är under 26 år får Du inbjudningar till ungdomsaktiviteter.

Har du frågor, vill bli medlem i FN-förbundet eller prenumerera på Världshorisont, ring 08 – 462 25 40 eller e-posta info@fn.se.

Det som inte får hända

Aldrig mer folkmord! Det var den fras som dök upp i huvudet efter att jag en gråmulen eftermiddag i november suttit och gått igenom bildmaterialet från olika folkmord under 1900-talet. En nött fras, förvisso, men självklar. Bilderna från bl a förintelsen är fullständigt obegripliga i sin grymhet. Så länge det finns den minsta risk för att fler brott av detta slag ska begås måste alla goda krafter stå på tårna för att förhindra en utveckling i den riktningen.

Svenska FN-förbundet har en spännande koppling till dessa frågor. Sedan många år har organisationen rasism och främlingsfientlighet som s k fokusfråga. Det innebär att förbundet nära följer FN:s arbete på området och även bedriver en rad projekt och aktiviteter kring dessa frågor. Och när man frågar experter på ämnet vilka mekanismer som ligger till grund för folkmord så är det just detta: rasism, främlingsfientlighet och konflikter mellan olika grupper i ett samhälle. När sådana stämningar plockas upp av den politiska ledningen i ett land och görs till officiell politik kan man vara på väg mot en verklig katastrof. Så skedde t ex i 1930-talets Tyskland, där hatpropagandan och trakasserier mot judar blev allt värre.

I Sverige görs berömvärda insatser av regering och myndigheter för att motverka fientlighet i samhället mot muslimer, judar och romer. Hatbrottsstatistiken visar att afrosvenskar och andra med mörkare hudfärg också är mycket utsatta grupper. All debatt om invandring och integration måste föras mot bakgrund av denna samlade kunskap. Ja, det finns många problem och tillkortakommanden när det gäller vår politik för invandring och integration. Nej, politiska misslyckanden får aldrig bli en ursäkt för att angripa människor som man uppfattar som ”icke-svenska”. Genom sin ställning som minoriteter och/eller invandrade finns redan en utsatthet hos dessa grupper. Det gäller självklart i särskilt hög grad dem som kommer hit som flyktingar, är ekonomiskt utblottade och ofta bär på svåra upplevelser.

Detta temanummer belyser ett antal aspekter av folkmord, brott mot mänskligheten och andra extremt grova förbrytelser. När det finns en överhängande risk för sådana brott – eller när de redan pågår – aktualiseras *skyldighet att skydda*, en ny folkrättslig princip som ger det internationella samfundet vissa möjligheter att ingripa till utsatta civilbefolkningars försvar. Mycket återstår att göra för att tillämpa denna doktrin i praktiken. Men hur mörkt läget än är – i t ex Syrien, Kongo och Sudan – så är skyldighet att skydda ändå ett första steg mot en värld där människors säkerhet väger tyngre än staters suveränitet. Tillsammans med andra framsteg inom folkrätten gör detta att jag ändå tors påstå att vi rör oss i rätt riktning.

Redaktör AnnaLena Andrews
annalena.andrews@fn.se
Twitter: [@varldshorisont](https://twitter.com/varldshorisont)

INNEHÅLL

7 Intervju med Adama Dieng, särskild rådgivare för förhindrandet av folkmord

9 Tio år med ICC – befarad paperstiger på god väg att undanröja straffriheten

10 Möt Protégene och Claude, offer och förövare under folkmordet i Rwanda

12 Armine Podosyan, Armenien: ”Den fjärde fasen av folkmordet pågår ännu”

17 Förebilden Raoul Wallenberg hyllad över hela världen 100 år efter sin födelse

18 Margot Wallström utsedd av Svenska FN-förbundet till Årets FN-vän 2012

19 Ungdomssektionen i Helsingborg tog hem utmärkelsen Årets FN-supporter

22 Vital 65-åring: Göteborgs FN-förening jubilerar och ser tillbaka på sin historia

Omslagbild nr 4/2012:
Ett minnesmonument över Nazitysklands folkmord under andra världskriget. Monumentet står i Miami, USA.
Foto: United States Holocaust Memorial Museum/Wikimedia commons

Stora framsteg inom folkrätten

Dags omsätta regelver

Inom folkrätten har det skett en stor och positiv utveckling när det gäller de grövsta av alla förbrytelser: brott mot mänskligheten och folkmord. Det menar experter som Världshorisont talat med. Mycket återstår dock att göra för att genomdriva regelverken i praktiken.

Den omvälvande europeiska historien under 1940-talet medförde flera milstolpar för mänskligheten och det internationella samfundet. FN skapades och inom folkrätten etablerades två nya juridiska begrepp: *brott mot mänskligheten* och *folkmord*.

Brott mot mänskligheten introducerades vid Nürnberggrättegångarna där 13 nazistledare dömdes för Nazitysklands illdåd. Enligt Nürnbergstadgan omfattar brottsbeteckningen bl a mord, utrotning, slaveri och deportation när de ingår i ett vidsträckt eller systematiskt angrepp riktat mot civila.

Ett par år senare antogs FN:s konvention för förebyggande och bestraffning av folkmord. Detta betydligt snävare begrepp definierades som handlingar som begås i avsikt att helt eller delvis förrinta ”en nationell, etnisk, rasnämsigt bestämd eller religiös grupp som sådan”.

SNÄV DEFINITION

Den snäva definitionen av folkmord var en eftergift åt Sovjetunionens ledare Josef Stalin som vägrade att inkludera politiska grupper.

– Problemen med definitionen så som den står i konventionen visade sig bl a i samband med Röda Khmerernas regim i Kambodja på 70-talet då 1,7 miljoner människor dödades, säger folkrättsprofessorn Ove Bring.

– Röda Khmererna angrepp riktade sig

I kyrkan i Ntrama, Rwanda, sökte 5 000 människor skydd undan folkmordet 1994 men blev skoningslöst dödade av handgranater, machetes och gevär eller brända till döds. Det mesta av deras kvarlevor har flyttats till en intilliggande byggnad men en liten del lämnades kvar.

främst mot välutbildade och intellektuella och därför var det problematiskt att tala om folkmord. Men eftersom vissa etniska och religiösa grupper också drabbades har man med nöd och näppe lyckats applicera folkmordsbegreppet på situationen, säger Bring.

Eftersom brott mot mänskligheten är lika allvarligt och leder till lika hårda straff som folkmord är det inte viktigt av juridiska skäl att definiera ett skeende som folkmord. Snarare handlar det om att drabba grupper gärna vill använda detta begrepp för att man tycker att det låter mer allvarligt, fortsätter han.

– Debattörer vill gärna använda det för att lägga tyngd bakom sina ord. Att anklaga någon för folkmord anses mer förödande för den anklagade parten, säger Bring.

– Själv tycker jag att man bör undvika att falla för frestelsen att tala om folkmord

så fort det begås storskaliga förbrytelser mot civila, annars tunnar man ut värdet i begreppet. Det som pågår just nu i Syrien är t ex inte folkmord utan brott mot mänskligheten. Det finns ingen avsikt att utplåna någon viss grupp utan regimen slår urskillningslöst mot alla fiender.

LIKA ALLVARLIGT

Docenten i folkrätt Pål Wrangé är inne på samma linje.

– 2004 och 2005 fördes en mycket hätsk och långvarig debatt som handlade om ifall det som pågick i Darfur var folkmord eller inte. Eftersom brott mot mänskligheten är lika allvarligt var det i stort sett en meningslös diskussion, säger han.

– Den väsentliga frågan borde i stället vara vad man kan göra för att sätta stopp för omfattande och systematiska attacker mot civila.

Han instämmer i bedömningen att den

ket i praktiken

Foto: Scott Chacon/Wikimedia commons

syriska regimens agerande ska klassas som brott mot mänskligheten. Samtidigt finns det etniska inslag i situationen, säger han:

– Presidenten al-Assad tillhör en folkgrupp som kallas alawiter och oppositionen domineras av sunnimuslimer. Ett scenario som det finns risk för är att det blir förföljelser av alawiter när al-Assad mister makten.

SKYLDIGHET ATT SKYDDA

En orsak till att det var mycket debatt kring folkmord 2004 var tioårsminnet av Rwanda. Året efter, 2005, antog världens ledare i FN *skyldigheten att skydda (Responsibility to Protect, R2P)*. Sedan dess har debatten i stället kretsat kring denna nya folkrättsliga princip.

Enligt skyldigheten att skydda har varje stat en skyldighet att skydda sin befolkning från folkmord, krigsbrott, brott mot mänskligheten och etnisk rensning, samt att förebygga dessa brott. Om en stat inte vill eller kan skydda befolkningen ska det

internationella samfundet gripa in.

Inger Österdahl är liksom Bring professor i folkrätt.

– Hur omvärlden ska agera när civilbefolkningar utsätts för omfattande och systematiska övergrepp är alltid aktuella frågeställningar, säger hon.

– Här kommer skyldigheten att skydda in som en intressant fråga: hur ska man få varje land att förebygga dessa brott och att lagföra de ansvariga? Och vad kan det internationella samfundet göra om det nationella systemet inte kan eller vill ta sitt ansvar?

– Vissa regimer är ju själva skyldiga eller medskyldiga till brott och de är så klart inte intresserade av rättsskipning. En del regeringar och andra förövare har t ex vägrat definiera en grupp som ett folk för att slippa detta ansvar, i stället har man sagt att det offren är ”brottslingar” eller ”terrorister”, säger hon.

KRAFTIG UTVECKLING

Både Österdahl, Bring och Wrangle fram-

håller att rättsutvecklingen på området varit mycket kraftig sedan 1940-talet, inte minst under de senaste 20 åren. De tillfälliga internationella tribunalerna för Rwanda och ex-Jugoslavien, som inledde sitt arbete i mitten på 90-talet, har haft stor betydelse.

– Deras verksamhet har gjort att olika aspekter av regelverket prövats och detaljer finjusterats. Även Internationella domstolen (*International Court of Justice, ICJ*) har varit inblandad i dessa processer och har bidragit till ytterligare skärpning av rättspraxisen, säger Inger Österdahl.

Dessutom resulterade processerna kring de två tillfälliga tribunalerna i att det äntligen lossnade i frågan om en permanent internationell domstol för krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och folkmord. Frågan om en permanent tribunal för dessa brott har diskuterats sedan FN bildades men först i mitten av 90-talet kunde förhandlingar om en sådan inledas. Resultatet blev att det internationella samfundet i juli 1998 antog *Romstadgan* där formerna för den Internationella brottmålsdomstolen (*International Criminal Court, ICC*) anges. Stadgan trädde i kraft 2002 och domstolen finns på plats i Haag sedan 2003.

NYA DEFINITIONER

– ICC har haft mycket stor betydelse. Bland annat har vi med Romstadgan fått

FOLKMORD definieras i FN:s folkmordskonvention från 1948 som handlingar som begås i avsikt att helt eller delvis förinta en nationell, etnisk, rasvärdigt bestämd eller religiös grupp som sådan.

BROTT MOT MÄNSKLIGHETEN är ett mycket bredare begrepp men inte mindre allvarligt. Även detta handlar om omfattande och systematiska angrepp mot civila såsom massmord, förslavning, tvångsflyttning och förföljelse.

KRIGSFÖRBRYTELSE äger till skillnad från de andra två brotten endast rum under väpnad konflikt och kan röra sig om enstaka eller lokala förbrytelser.

Familjen Glaser i Fürth, Tyskland, 1938. Längst bak står sonen Willie och mamma Adele. Framför dem från vänster dottern Bertha, farmor Esther, pappa Ferdinand, minsta dottern Frieda och sonen Leo. Mamman och de tre yngsta barnen deporterades i mars 1942 och dog i koncentrationslägret Belzec. Farmodern dog tre veckor efter deportationen på ett sjukhem för judar i Fürth. Pappan deporterades i december 1943 och dog i Auschwitz. Enda överlevande: äldste sonen Willie som idag bor i Kanada.

en övergång till definitioner som täcker även inbördeskrig och situationer som kan uppstå i fredstid, inte bara internationella väpnade konflikter. Det är en dramatisk och positiv utveckling, säger Ove Bring.

– På 60-talet pågick t ex en utrotning av indianer i Amazonas som berodde på att man ville åt deras marker. Sådana illdåd kom man inte åt med de definitioner som fanns tidigare men nu gör man alltså det!

Inger Österdahl instämmer och framhåller att förbudet mot folkmord och brott mot mänskligheten idag gäller alla stater, oavsett vilka internationella avtal man anslutit sig till. Generellt finns de nödvändiga reglerna kring dessa svåra brott nu på plats. Nu handlar det om att genomdriva dem och att få länder att ta sitt ansvar.

– ICC är kronan på verket i den rättsutveckling som skett. I år har man avkunnat sin första dom och förhoppningsvis fortsätter domstolen att utveckla formerna för sitt arbete och effektivisera processen, säger hon.

TOPPMÖTET EN MILSTOLPE

Reformtoppmötet 2005, då skyldigheten att skydda antogs, var ytterligare en milstolpe i rättsutvecklingen kring dessa frågor. I toppmötets slutdokument anges att den nya principen ska gälla i fråga om folkmord, krigsbrott, brott mot mänskligheten och etnisk rensning. Det sistnäm-

da är dock inte ett juridiskt begrepp.

– Att det ändå räknades upp tillsammans med de tre andra kategorierna var en anpassning till den debatt som pågått sedan Bosnien-kriget. Då användes begreppet, inte minst av massmedia, för att förklara vissa skeenden i kriget, säger Ove Bring.

– Etnisk rensning kan yttra sig genom att man tvingar iväg människor med olika åtgärder, t ex administrativa, i stället för att mörda dem. Man kan dömas för det om det ingår i någon av de andra kategorierna. Eftersom företeelsen väckte stor uppmärksamhet var det politiskt och psykologiskt riktigt att ta med den i toppmötesbeslutet, fortsätter han.

SÄRSKILD RÅDGIVARE

En annan utveckling i kölvattnet av förbrytelseerna i Rwanda och Bosnien var att FN 2004 inrättade en särskild rådgivare för förhindrandet av folkmord (*Special Adviser on the Prevention of Genocide*). Posten innehades till 2007 av Juan Méndez från Argentina och från 2007 till juli 2012 av Francis Deng från Sudan. Deng efterträddes i juli av Adama Dieng från Senegal.

Ove Bring tycker det är bra att FN inrättat en mekanism för förhindrandet av folkmord eftersom folkmordskonventionen från 1948 uppenbarligen inte lyckats avvärja den långa raden av folkmord som ägt rum sedan den antogs.

– Frågan är om vi haft några folkmord

sedan den särskilda rådgivaren inrättades 2004. Möjligtvis i Darfur. Annars är det nog för tidigt att utvärdera denna mekanism, säger Bring.

På den särskilda rådgivarens webbsida framgår att dennes arbetsuppgifter handlar om att samla information om massiva och allvarliga förbrytelser med etniska förtecken som riskerar att leda till folkmord, att fästa generalsekreterarens uppmärksamhet på sådana situationer, att föreslå åtgärder för att förhindra sådana kriser från att eskalera och att i övrigt samarbeta med resten av FN-systemet i frågor som rör förhindrandet av folkmord och liknande brott.

2008 inrättades även en särskild rådgivare för skyldigheten att skydda och till denna post utsågs Ed Luck från USA. Denne avgick dock i juli samtidigt med Francis Deng och posten har inte återbesatts. I dagsläget fyller Adama Dieng båda funktionerna.

GROGRUND FÖR FOLKMORD

Vilka kunskaper finns då idag om de mekanismer som riskerar att leda till folkmord? På sin webbsida skriver den särskilda rådgivaren att de konflikter som kan urarta i folkmord har det gemensamt att de handlar om identitet och tenderar att uppkomma ”i samhällen med ett flertal nationella, etniska eller religiösa grupper som är fastlåsta i identitetsrelaterade konflikter”. Om det finns skillnader mellan dessa grupper när det gäller tillgången till makt och välstånd, tjänster och resurser, arbetstillfällen m m finns det en grogrund för ”genocid konflikt”.

Nyckeln till att dämpa sådana konflikter och förebygga folkmord handlar följaktligen om att motarbeta diskriminering i samhället och främja en anda av jämlikhet och allas lika värde.

– Det handlar t ex om hur olika grupper skildras i läroböcker, om historiskskrivning och kultur, säger Pål Wrangé.

– Finns det stereotyper av vissa etniska eller religiösa grupper kan de plockas fram i ett visst läge och bilda en grogrund för trakasserier och eskalerande våld.

■ AnnaLena Andrews

Läs mer om Adama Dieng på nästa sida och om ICC på sid 9. Se även faktablad om folkmord och brott mot mänskligheten på sid 13-16

”Folkmord är den yttersta formen av diskriminering”

Första steget för att förhindra folkmord är att se till att alla grupper inom ett samhälle inkluderas, respekteras och har samma rättigheter. Det säger Adama Dieng, FN:s nye särskilde rådgivare för förhindrandet av folkmord.

Det är fredag eftermiddag i New York och generalförsamlingens 67:e session har just inletts. Gatorna runt FN:s högkvarter är avspärrade och det svärmar av poliser. Världshorisont träffar Adama Dieng, nyutträtt särskild rådgivare för förhindrandet av folkmord, på hans kontor på 866 United Nations Plaza. Från sitt rum på sjätte våningen ser Dieng ut över East River åt ena hållet och New Yorks skyskrapar åt det andra.

Innan Dieng fick sin nuvarande tjänst var han registrator för den internationella krigsförbrytartribunalen i Rwanda i över elva år. På frågan om hur folkmordet i Rwanda 1994 hade kunnat förhindras hänvisar Dieng till en rapport som togs fram 1999 på uppdrag av dåvarande generalsekreteraren Kofi Annan. Rapporten identifierade både svagheter inom FN:s organisation, så som bristande resurser inom sekretariatet, och svagheter hos medlemsstaterna i form av bristande politiskt engagemang och vilja att agera. Rapporten rekommenderade bl a att informationsflödet till säkerhetsrådet skulle förstärkas samt att FN:s kapacitet för att reagera på och analysera tidiga varningstecken skulle förbättras.

TIDIGT STADIUM

Under de senaste åren har det gjorts framsteg gällande det sistnämnda, menar Dieng. Att stärka viljan hos medlemsstaterna att genomföra förebyggande åtgärder och engagera sig på ett tidigt stadium är två andra nyckelfaktorer till att lyckas förhindra folkmord i framtiden, fortsätter han. Att stödja och implementera begreppet skyldighet att skydda är ytterligare en. Skyldighet att skydda ligger Dieng spe-

ciellt varmt om hjärtat. Han är nämligen för tillfället också särskild rådgivare för skyldighet att skydda efter att hans företrädare Edward Luck lämnat sin post. Dieng vet inte när generalsekreteraren kommer att tillsätta Lucks efterträdare eller ens om han kommer att göra det. Under tiden fortsätter Dieng att fylla två tjänster.

LEDER TILL FOLKMORD

När han ombeds att utveckla sina tankar kring mekanismerna som leder till folkmord förändras Dieng. Han lutar sig framåt över skrivbordet och hans blick blir intensiv medan han beskriver dödandet av oskyldiga människor i Rwanda som var ett barbariskt mördande med machetes, människa för människa.

”Folkmord sker inte över en natt”, fortsätter han. ”Det är en process som kräver planering och som oftast utvecklas genom olika stadier”.

”Roten till folkmord ligger i ojämlikheter mellan olika grupper.”

Diengs avdelning har utvecklat ett ramverk för att bedöma risken för att ett folkmord ska bryta ut. Bl a har den identifierat åtta riskfaktorer såsom beväpnade grupper, närvaron av olagliga vapen, en historia av brott mot mänskliga rättigheter och ”utlösande faktorer” som val eller andra förändringar i en regerings sammansättning.

Dieng beskriver vidare hur diskriminering baserat på ras eller etnicitet är nära besläktat med folkmord.

”Det finns en anledning till att folkmordskonventionen beskyddar just etniska, religiösa och nationella grupper”, säger Dieng.

”Folkmord är den yttersta formen av diskriminering”, fortsätter han och citerar Navy Pillay, högkommissarie för mänskliga rättigheter.

”Därför är det så viktigt att vi agerar så fort vi ser tecken på någon form av diskriminering”.

FÖRSTÅ DESS ORSAKER

”För att lyckas förhindra folkmord måste vi först och främst förstå dess orsaker”, fortsätter Dieng. Identitet är ett

Forts. på nästa sida

Adama Dieng, FN:s nye särskilde rådgivare för förhindrandet av folkmord, talar i generalförsamlingen.

Foto: FN/ JC Melina

nyckelbegrepp, men det handlar inte bara om att människor har olika etniska, religiösa eller nationella tillhörigheter. Roten till folkmord ligger i ojämlikheter mellan olika grupper när det kommer till i vilken utsträckning de får del av exempelvis inflytande, resurser, arbetsmöjligheter eller grundläggande mänskliga rättigheter. Ett första steg för att förhindra folkmord är därför att se till att alla grupper inom ett samhälle inkluderas, respekteras och har samma rättigheter. Utvecklandet av grundläggande demokratiska byggstenar så som fri press, ett oberoende rättsväsen och mekanismer för skydd av mänskliga rättigheter är andra viktiga åtgärder.

SITUATIONEN I SYRIEN

På frågan om vilken situation i världen som Dieng är mest oroad för i dagsläget svarar han att hans avdelning är mycket bekymrad över situationen i Syrien.

”Våldet där har pågått alldeles för

länge. Säkerhetsrådets och andra inflytelserika medlemsstaters handlingslöshet är fullkomligt oacceptabel!”

”Min avdelning har bevakat situationen i Syrien sedan protesterna bröt ut. Vi har upprepade gånger begärt att våldet ska upphöra. Vi har begärt och fortsätter att begära att de som är ansvariga för grymheterna i Syrien ska hållas ansvariga. Om president Al-Assad bedöms ansvarig för dessa brott måste han ställas inför rätta i den internationella brottmålsdomstolen”.

ICC HAR NYCKELROLL

Apropå den internationella brottmålsdomstolen, ICC, understryker Dieng att den har spelat en nyckelroll i utvecklandet av internationell rätt samt att dess existens är avgörande när det kommer till att ställa skyldiga till ansvar för brott mot folkrätten och folkmord.

Efter vårt möte ska Dieng träffa sin företrädare, Francis Deng, som nyligen utsetts till FN-ambassadör för den nya

nationen Sydsudan. Dieng berömmar Deng för hans förmåga att avmystifiera och avdramatisera folkmord, samt hans koncept ”suveränitet som skyldighet” som haft stor betydelse för skyldigheten att skydda genom att det bidragit till att öppna dörrar till medlemsstater och att utöka enigheten kring begreppet.

Vad gäller hans eget mandat så hoppas Dieng att han ska kunna fortsätta att bygga på de framsteg som Deng och Luck har uppnått. Han vill öka medvetenheten om diskriminering och uppmana medlemsstater och lokala organisationer att utveckla handlingspaket för att åtgärda problem som rör diskriminering.

”Det är dags att börja omvandla ord till handling”, säger Adama Dieng.

■ Hanna Bergqvist Jackson
Frilansjournalist

RECENSION

Komplex konflikt i Darfur

Jag hör själv till dem som genom åren toförfört en del enkla förklaringar till konflikten i Darfur. ”Det är en konflikt mellan en huvudsakligen etniskt arabisk centralregering i Khartoum och huvudsakligen etniskt afrikanska folkgrupper som fur- och masalit-folkerna i Darfur. Konflikten har spatts på av lokala motsättningar mellan nomadiserande araber och jordbrukande afrikaner inom Darfur”, har jag påstått.

Men konflikten är förstås betydligt mer komplex än så. I *Violent Conflict and Peacebuilding – the Continuing crisis in Darfur* (Routledge 2013) belyser Uppsala-forskaren Johan Brosché tillsammans med professor Daniel Rothbart från George Mason-universitetet i Virginia frågan mer på djupet.

Boken ger en god bakgrund till Darfurkrisen i det att ett kapitel belyser våldsamheterna som sådana, med gripande citat från ögonvitt-

nen. Ett annat delar in de olika konflikterna (för det är inte *en* konflikt) i fyra samverkande konflikttyper som tillsammans utgör ett komplicerat nät. Att dessa inte enkelt låter sig beskrivas i ett par meningar är tydligt när man inser att t ex frågan om de olika gruppernas etnicitet är mycket komplicerad. Boken ger t o m statistiska belegg för att flera av konflikterna utspelas mellan grupper av samma etnicitet och med samma nomadiserande boskapsskötande livsstil.

Ett för oss FN-vänner viktigt kapitel behandlar det internationella gensvaret på Darfurkrisen och beskriver de verktyg, inklusive militära insatser, som tagits i bruk. Olika aktörers intressen, såsom säkerhetsrådsmedlemmarna Kina och Rysslands vapenhandel med regimen i Khartoum, berörs.

Boken är nyttig läsning för den som vill förstå de tio år som snart passerat sedan

krisens kulmen 2003-04. Sedan dess, markerar författarna, har över fyra miljoner människor i Darfur nåtts av någon form av humanitärt bistånd från bl a de FN-organ som finns på plats.

■ Jens Petersson
Biträdande generalsekreterare
vid FN-förbundet

Första svenska åtalet för folkmord

I november väcktes åtal mot en 54-årig svensk medborgare som misstänks ha deltagit i folkmordet i Rwanda 1994. Fallet är det första i sitt slag i Sverige. Mannen åtalas för att ha deltagit i fyra större massaker i staden Kibuye i västra Rwanda men nekar till brott. Han har tidigare funnits skyldig i en rwandisk bydomstol, sk Gacaca. Rättegången inleds i Stockholm men kommer att fortsätta i Rwandas huvudstad Kigali.

Tio år med ICC

På väg bort från straffriheten

När den Internationella brottmålsdomstolen (ICC) skapades för tio år sedan var oron stor för hur projektet skulle sluta. USA och andra mäktiga länder var motståndare till processen och många befarade att domstolen inte skulle bli mer än en papperstiger.

Med facit i hand kan vi idag konstatera att farhågorna kommit på skam. ICC är på god väg att undanröja den straffrihet som tidigare rätt för många svåra brott som begås under väpnade konflikter, en bild som betonades när domstolens nya chefsåklagare Fatou Bensouda i september besökte Stockholm.

– ICC har introducerat ett nytt paradigm i det internationella samhället. Domstolen har satt stopp för straffriheten och är på väg att etablera ett rättsamhälle även när det gäller länder i krig, sa Bensouda när hon talade vid ett seminarium på Utrikespolitiska institutet.

– FN:s generalsekreterare Ban Ki-moon har flera gånger talat om ”domstolens skugga”. Då menar han den preventiva och avskräckande effekt som verksamheten redan har på både krigsherrar och politiska ledare. Det är en effekt som saknar föregångare i historien, sa Bensouda.

ICC:S FÖRSTA DOM

En viktig milstolpe i domstolens utveckling nåddes i mars 2012 då den avkunnade sin första dom. Åtalet gällde milisledaren Thomas Lubanga som dömdes till 14 års fängelse för sin brutala användning av barn som soldater i kriget i Demokratiska Republiken Kongo.

– Åtalet mot Lubanga har skapat en

omfattande debatt om användningen av barnsoldater och har också använts som ett redskap för opinionsbildning och påtryckning. Bland annat har FN:s särskilda representant för barn i krig använt sig av det för att få barn frisläppta från väpnade styrkor. Att flickor används som sexslavar är en av de frågor som vi lyckats få fokus på.

– Nu när rättegången är avslutad kan vi konstatera att vi genom den här processen lagt ökad tyngd på brottet att använda barn i krig, sa Bensouda.

SVÅRT JOBB

I panelen satt bl a Pål Wrangé, docent i folkrätt vid Stockholms universitet. Han konstaterade att Fatou Bensouda som chefsåklagare vid ICC har ett av världens svåraste jobb: att verka som oberoende jurist i en tungt politiserad omgivning. Oavsett hur självständigt ICC agerar gör andra aktörers agerande att domstolen dras in i politiken, menade Wrangé. Regeringar har alltid politiska baktankar när de beslutar att hänskjuta ett fall till ICC och när domstolen väl är igång med en utredning används detta som ett slagträ i den politiska debatten i det berörda landet.

En annan utmaning för ICC som Wrangé listade är den kritik som domstolen fått för att dess utredningar stör pågående fredsförhandlingar. ICC har också kritiserats för att endast syssla med situationer i afrikanska länder.

Foto: FN/Rick Bajonas

– ICC är fortfarande en ung institution, men redan en högst relevant aktör på den internationella arenan, säger Fatou Bensouda.

Fatou Bensouda höll med om att det finns många svårigheter med att vara en juridisk institution som verkar i ett politiskt sammanhang.

– Oavsett vad vi gör får vi kritik från något läger. När vi väckte åtal mot Lubanga fick vi kritik för att ge oss på ”små fiskar” och när vi efterlyste Sudans president Omar al-Bashir var vi ”för ambitiösa”. Men vi har varit konsekventa i vårt agerande, sa Bensouda.

FRED OCH RÄTTVISA

När det gäller huruvida ICC:s verksamhet stör fredsförhandlingar menade hon att det ena inte behöver utesluta det andra:

– Vi behöver hitta sätt att ägna oss åt både fred och rättvisa samtidigt.

När Fatou Bensouda, som är född i Gambia, valdes till chefsåklagare höjdes en del röster som menade att det kanske antligen skulle väckas åtal mot personer

på andra kontinenter än den afrikanska.

– Orsaken till att starta en utredning ska inte vara att jag vill uppmärksamma andra kontinenter. När vi väljer ut ett fall tittar vi på hur allvarligt brottet är. Geografiska kriterier gäller inte, kommenterade Bensouda.

■ AnnaLena Andrews

Internationella brottmålsdomstolen (*International Criminal Court, ICC*) etablerades 2002 som en permanent tribunal för att åtala personer för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. En global folkrörelse – *Coalition for the International Criminal Court* – bestående av tusentals frivilligorganisationer, däribland Svenska FN-förbundet, spelade en viktig roll för att domstolen skulle bli verklighet.

Till grund för ICC:s arbete ligger den sk Romstadgan som antogs 1998. Två tredjedelar av världens stater har idag ratificerat stadgan vilket innebär att de ger domstolen rätt att ställa deras invånare inför rätta. Stater som står utanför regelverket är bl a USA, Kina och Ryssland.

ICC har sitt säte i Haag, Nederländerna. Fatou Bensouda efterträdde i juni 2012 Luis Moreno-Ocampo som dess chefsåklagare. ICC ska inte blandas samman med ICJ; Internationella domstolen (*International Court of Justice*). ICJ instiftades 1945 och är FN:s främsta juridiska organ.

Rwanda på väg mot försoning

Claude Mutarindwa (till höger) dömdes för delaktighet i folk mordet. Han tog senare initiativ till försoningsmöten i sin hemby och umgås nu igen med Protogéne Hategekaimana (till vänster) vars familj dödades.

Under en tremånadersperiod 1994 mördades närmare en miljon människor i Rwanda. Hutumilisen Interahamwe var drivande. Minnesmonument för att hedra offren har rests över hela landet. Vid minnescentret för folk mord i Kigali ligger en kvarts miljon människors kvarlevor i massgravar. Synen av människoskallar och ben i glasmontrar är hjärtekrossande och svårförglömlig.

Hur kunde ett folk med samma språk, historia och kultur drabbas av folk mord? Och hur försonas vi efter det som hänt? frågar sig King Ngoma.

Han är gräsrotskoordinator på *Radio La Benevolencija Rwanda*, en kanal som främjar försoning genom sina sändningar.

– Det är viktigt att förstå vad som hände och hitta vägar till hållbar fred, säger han.

Svaren på hans frågor kan bli hittas i historieböckerna. Det var belgarna som under kolonialtiden systematiskt cemente-

rade föreställningen om att det fanns tre distinkta folkgrupper i Rwanda. 1932 introducerade de ID-kort där det skulle stå vad man hade för ras. Huruvida man blev tutsi, hutu eller twa bestämde kolonialherrarna. Indelningen baserades på sådant som näsform, längd och hudnyans. Bönder kategoriserades som hutuer. Men den som skaffade sig fler än tio kor blev tutsi.

Motsättningar mellan grupperna blev ett verktyg för att söndra och härska för både kolonistatorerna och regeringar som ledde landet fram till 1994. Så eroderades den harmoni som tidigare präglade det rwandiska samhället.

MÅNGA AKTÖRER

Organisationen *La Benevolencija* är en av många aktörer som arbetar för ett fredligt Rwanda idag.

– Vi främjar dialog genom teater, faktagram och debatter. Vårt budskap baseras på professor Ervin Staubs studier om våld och folk mordpsykologi. Hans forskning om våldscykeln – hur våldet uppstår,

utvecklas och sprids – samt strategier för att motverka det, är kärnan i vårt arbete, förklarar King Ngoma.

Han beskriver ett arbete som präglas av möten med både dem som har svårt att försonas och andra som klarat av det.

– Vi sprider kunskaper om hur våldprocessen yttrar sig i vardagen genom våra föreningar. De utgörs av representanter för olika grupper, såsom offer och förövare. De tar i sin tur vårt budskap till sina lokala samhällen, säger King Ngoma.

SPELADE VIKTIG ROLL

Radio Benevolencijas drama *Musekeweya*, eller ”Soluppgången”, kom att spela en viktig roll i försoningsprocessen för invånarna i byn Musambira som ligger tre timmars bilfärd söder om huvudstaden Kigali. Byborna hade länge brottats med folk mordets konsekvenser, enligt Protogéne Hategekaimana och Claude Mutarindwa, två av invånarna. Byn utgörs av två kullar. På ena sidan bodde före folk mordet tutsier och på den andra hutuer.

– Claude och jag gick i samma klass och var nära vänner före folkmordet. Det var goda relationer alla byborna emellan. Vi kunde till och med bli gudföräldrar åt varandras barn, berättar Protogéne.

Han var 18 år när folkmordet började.

– Någon berättade för mig och min bror att folkmordet hade börjat och att tutsier skulle dödas. Vi flydde från byn. När vi kom tillbaka hade vi inga familjemedlemmar kvar. Alla hade mördats, säger han.

Claude bevittnade folkmordet.

– Rustade med macheter brukade vi gå till andra sidan byn och stjäla och döda. Folk sa att alla tutsier borde dödas. När vi kom hem efter räderna på tutsisidan fanns det blod på folks macheter. Jag såg min bror hugga ner och döda Protogénes familjemedlemmar, berättar han.

VIKTEN AV RÄTTVISA

I kölvattnet av folkmordet betonade Rwandas nya ledning vikten av att skipa rättvisa som en väg till försoning. För att samla in bevis om folkmordet, motverka strafffrihet och skapa ett utrymme för dialog introducerades gacacsystemet. Gacaca betyder ”rättvisa på gräset” och var en traditionell metod för att lösa tvister i den rwandiska kulturen.

Misstänkta åtalades inför bytribunaler på orten för det misstänkta brottet. Sådana gacacarrättegångar hölls under tio år. Omkring 1,6 miljoner människor dömdes till

Rwandas politiska ledning betonar att alla elva miljoner invånare är ”rwandier” och försöker aktivt radera ut uppdelningen i tutsier och hutuer. På så sätt minskas klyftorna i samhället och man förebygger våld och problem i framtiden. Bilden visar blommor vid en av massgravarna från folkmordet.

fängelse eller olika slags arbete, beroende på brottskategori. Cirka 270 000 frikändes. Parallellt pågick rättsprocesser i den av FN inrättade internationella krigsförbrytartribunalen för Rwanda (*International Criminal Tribunal for Rwanda, ICTR*) med säte i Arusha, Tanzania.

Gacaca har kritiserats för att inte ha uppfyllt internationella krav på en korrekt rättsprocess. Men många sakkunniga har sett positivt på rättegångarna. Jean Paul Mugiraneza, senior rådgivare på Institutet för research och dialog för fred i Kigali, menar att det hade tagit över hundra år att skipa rättvisa med enbart moderna rättsprocesser då antalet förövare var för stort.

DÖMDES TILL FÄNGELSE

Claude berättar att han dömdes för delaktighet i folkmordet.

– Jag dömdes till fängelse för att ha letat efter tutsier och avslöjat var de hade gömt sig. Efter att ha avtjänat mitt straff släpptes jag 2005, säger han.

Han började så småningom umgås med sin gamle vän Protogéne igen, något som inte uppskattades av många bybor.

– Jag hoppades få veta sanningen om vad som hänt min familj av honom, berättar Protogéne.

Men Claude tyngdes av det förflutna.

– Jag hade dåligt samvete över det vi hade gjort. Så lyssnade jag av en händelse på ett avsnitt av dramat ”Soluppgången” på radio och det påminde om vår situation. Det handlade om en by på två kullar vars invånare var vänner före folkmordet men blev fiender efteråt. Jag tipsade Protogéne om det och berättade att jag hoppades på försoning i byn, säger han.

Sedan skrev Claude ett brev till offrens sida och bad om att få träffa dem för att be om förlåtelse. Trots farhågor från båda sidor anordnades ett möte 2005.

MÅNGA BLEV RÄDDA

Protogéne beskriver hur många personer på hans sida av byn blev rädda när de såg besökarna från andra sidan komma. ”Det är så det såg ut när de kom hit för att döda

King Ngoma, gräsrotskoordinator på Radio La Benevolencija Rwanda.

oss” skrek några och sprang iväg och gömde sig.

Det blev ett kort möte men båda sidor tackade ja till en ny träff.

– Vid det andra besöket tog vi med oss fröer och hjälpte till att både plantera och bygga upp det vi hade förstört under folkmordet. Vid tredje besöket var hela byn med. Vi välkomnades hjärtligt av tutsisidan som hade ordnat en fest. Borgmästaren fanns på plats och förkunnade att byn nu var ett enat samhälle igen. Namnet på dramat betyder att det var mörkt men är ljus igen. Det kändes passande, säger Claude och ler.

SKOJAR FRISKT

Protogéne och Claude ser ut att trivas i varandras sällskap och skojar friskt med varandra.

– Jag är tacksam gentemot Protogéne och hans sida för att de förstod att vi blev manipulerade att hata dem. Att de godtog vår ursäkt känns magiskt. Jag och min bror var med och förintade Protogénes familj, men här sitter vi nu och skrattar med varandra. Han är förlåtelsens ansikte, avslutar Claude.

Båda männen ser sig själva idag som rwandier framför allt annat. Att lämna bakom sig de gamla gruppbezeichnungarna är något som staten uppmuntrar. Rwandas försoningsprocess har blivit en förebild och många studiebesök görs från andra delar världen. Rättvisa har skipats. Och en ny identitet som rwandier har anammats av många som den väg som leder framåt.

■ Text och foto:

Maria Kabatanya, frilansjournalist

Snart 100 år sedan folk mordet i Armenien

”Vi är inte ledsna längre – men vi vill ha ett erkännande!”

Tove Vikström, praktikant vid Armeniens FN-förbund, intervjuar dess ordförande Armine Podosyan.

Kan du kortfattat beskriva vad som hände under det armeniska folk mordet?

Väldet, massdödandet och utrotningen av armenier i deras hemland, med start 1915 och som utfördes av det Ottomanska riket, definieras som det armeniska folk mordet. Vid tiden för folk mordet fanns omkring två miljoner armenier och omkring en och en halv miljon av dem mördades mellan 1915 och 1923. Nästan hela den kristna befolkningen i det ottomanska riket förintades.

Foto: Tove Vikström

Minnesplats för folk mordet i Armeniens huvudstad Jerevan. Den 44 meter höga stenen symboliserar pånyttfödelsen av det armeniska folket.

Väldet mot armenierna började den 24:e april 1915 då intellektuella arresterades och mördades. Under den andra delen av folk mordet blev omkring 60 000 armeniska män rekryterade till armén där de avväpnades och mördades av sina turkiska kollegor. Den tredje delen av folk mordet bestod av massakrer, deportationer samt dödsmarscher mot den syriska öknen med kvinnor, barn och äldre. Under dödsmarscherna dog flera hundratusen

personer; antingen blev de mördade av armén eller så dog de av svält, uttorkning eller sjukdomar. Tiotusentals tvingades att konvertera från kristendomen till islam. Den sista och fjärde delen av folk mordet bestod – och består fortfarande – av det totala förnekandet från den turkiska regeringen av massdödandet, trots det pågående internationella erkännandet av det armeniska folk mordet.

Det är idag nästan 100 år sedan folk mordet – hur förs kunskapen om det som hände vidare mellan generationerna?

Den 24 april varje år infaller årsdagen för det armeniska folk mordet och under denna dag hedras folk mordets offer av armenier över hela världen. Det finns ingen familj som inte har släktingar som var eller är överlevare från folk mordet. Det finns inte en enda armenier som inte kan beskriva vad som hände, detta är den hemska delen av vår historia. Kunskapen om vad som hände under folk mordet är viktig för alla människor i hela världen så att vi aldrig ska tillåta det att hända igen.

Hur är stämningen i samhället när dessa frågor kommer på tal?

Vi känner varken ilska eller ledsamhet längre... Det är nästan 100 år sedan och nu vill vi ha ett erkännande av folk mordet, vi vill ha rättvisa för de en och en halv miljoner människor som dödades.

Vilka frågor eller projekt som är relaterade till folk mordet driver Armeniens FN-förbund?

Det viktigaste för oss är att folk mordet får en ”global approach”, att skapa en medvetenhet om varför och hur något som detta kan hända och diskutera vad vi kan göra för att förhindra att det ska kunna hända i framtiden. Som människor kan

Foto: Armine Podosyan

Armine Podosyan är ordförande för Armeniens FN-förbund.

vi inte vara likgiltiga inför våld som pågår runt om i världen, framför allt inte detta yttersta brott som kallas för folk mord. Det är en av anledningarna till att det armeniska FN-förbundet tillsammans med WFUNA* genomfört ett projekt om skyldigheten att skydda, R2P (*Responsibility to Protect*). R2P handlar om staters skyldighet att skydda sin befolkning mot folk mord, etnisk rensning, krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten.

Hur arbetade ni med projektet?

Kunskapen i samhället om skyldigheten att skydda är liten så vi jobbade gentemot olika målgrupper med att skapa en medvetenhet om denna doktrin. Vi jobbade med politiker, journalister, akademiker (både lärare och studenter) och det civila samhället. Vi arrangerade workshops, seminarier och konferenser över hela landet. Baserat på vårt framgångsrika samarbete med universiteten i huvudstaden är skyldighet att skydda nu inkluderat i läroplanen.

Vilka reaktioner mötte ni när ni jobbade med projektet?

Det välkomnades av alla målgrupper och alla uttryckte en vilja att utöka sitt samarbete med oss. På grund av vår historia med folk mordet är det armeniska samhället mycket väl medvetet om vikten av att sprida kunskap om vad som hände och att skapa medvetenhet om hur man ska kunna förebygga och stoppa våld i dagens värld.

■ Tove Vikström

*WFUNA är FN-förbundens världsfederation.

Rättvisan på väg att komma i kapp

Folkmord infördes som juridiskt begrepp genom antagandet av FN:s folkmordskonvention 1948. Bland de mest kända finns Nazitysklands folkmord på judar och romer under andra världskriget och hutuextremisternas folkmord på tutsier i Rwanda 1994. Det nya begreppet skyldigheten att skydda är en viktig del av arbetet med att försöka förhindra folkmord och den närbesläktade företeelsen brott mot mänskligheten.

Begreppet folkmord (på engelska *genocide*, av grekiskans *genos* – ras eller stam – och latinets *cide* – mord) introducerades av den polske juristen Raphaël Lemkin. Han hade redan som student på 1920-talet engagerat sig i försöken att ställa ansvariga politiker inför rätta för de omfattande massakrerna på armenier och andra kristna folkgrupper 1915-1917 i det dåvarande osmanska riket. Problemet var att det varken fanns någon domstol som kunde ta sig an de ansvariga, några internationella lagar att döma dem efter eller ens ett namn på brottet. Dessutom betraktades angreppen på kristna folkgrupper i linje med suveränitetstanken mer eller mindre som en intern turkisk angelägenhet.

Lemkin började studera frågan och ägnade 30-talet åt att resa runt i Europa och föreläsa om behovet av internationell rättsskipning för grova och omfattande förbrytelser mot civila. 1939 utbröt andra världskriget och nazisternas alltmer systematiska angrepp på judar och andra grupper gjorde att frågeställningen plötsligt framstod som högaktuell. Raphaël Lemkin, som själv var jude, flydde från det ockuperade Polen men fortsatte arbeta ihärdigt med frågan om rättsskipning. Bland annat tog han sig an uppgiften att namnge den företeelse som nu av allt att döma pågick för fullt i Nazityskland. Han fastnade för begreppet *genocide* (se ovan). De följande åren ägnade han åt intensivt lobbyarbete för att övertyga politiker, tjänstmän, journalister och andra nyckelgrupper om nödvändigheten av att arbeta fram nya internationella regler på området.

Foto: John Ollale/Wikimedia commons

Monument i den vitryska byn Khatyn där 149 personer, varav hälften barn, massakrerades 1943 i samband med strider mellan nazityska och andra trupper. 56-årige smeden Yuzif Kaminsky var den enda vuxne som överlevde och monumentet föreställer honom hållandes sin döde son.

NÜRNBERGRÄTTEGÅNGARNA

1945 gick kriget mot sitt slut och FN bildades. Krigets segrarmakter hade redan 1943 kommit överens om att personer som gjort sig skyldiga till grövre krigsförbrytelser skulle straffas vid en internationell tribunal. Den inrättades i den tyska staden Nürnberg och inledde sitt arbete i november 1945.

När domarna slutligen avkunnades hösten 1946 fälldes 13 av de åtalade för *brott mot mänskligheten*, en juridisk beteckning som här för första gången i historien användes vid en rättegång. I brottet ingår enligt Nürnbergstadgan mord, utrotning, slaveri och deportation när dessa är del av ett vidsträckt eller systematiskt angrepp riktat mot civila. Förföljelser i politiskt, religiöst eller etniskt syfte räknades in liksom förfarandet med koncentrationsläger, massavrättningar, utplånandet

av vissa byar och enskilda mordaktioner.

Ordet "genocide" förekom dock varken i tribunalens stadga eller i domsluten och Lemkin blev oerhört besviken. Förhoppningen om en omedelbar rättsutveckling som bekräftade folkmordsbegreppet hade gått om intet men Lemkin gav sig inte. FN:s generalförsamling hade inlett sin första session och han började nu lobba intensivt i FN-högkvarterets korridorer för att en internationell konvention mot folkmord skulle antas. Han siktade bl a in sig på ett antal mindre länder och argumenterade för att de som inte har resurser att försvara sig själva är i störst behov av internationella lagar som skyddar dem.

Ansträngningarna bar till slut frukt och efter att ha fått flera latinamerikanska länder med sig bakom ett utkast till resolution så var grunden lagd och frågan officiellt uppe på FN:s dagordning. Efter

Några av de tusentals vigselringar som amerikanska soldater hittade vid koncentrationslägret Buchenwald i Tyskland tillsammans med klockor, smycken, glasögon och tandguld från offren för förintelsen. Bilden är tagen i maj 1945 av en amerikansk soldat.

fortsatt lobbyarbete röstades sedan FN:s konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord slutligen igenom med god marginal den 9 december 1948.

DEFINITIONER

Formuleringarna i folkmordskonventionen (*UN Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*) är naturligt nog färgade av de nazistiska illgärningarna under andra världskriget. Avgörande för den definition av folkmord som formulerades i konventionens artikel 2 är att det med gärningarna *funnits en avsikt att helt eller delvis förinta en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös grupp som sådan*. Gärningarna som räknas upp i konventionen är:

- att döda medlemmar av gruppen,
- att tillfoga medlemmar av gruppen svår kroppslig eller själslig skada,
- att uppsåtligt påtvinga gruppen levnadsvillkor som är avsedda att medföra dess fysiska undergång,
- att genomföra åtgärder som är avsedda att förhindra barnafödslar inom gruppen och
- att med våld överföra barn från gruppe till annan grupp.

Detta innebär att gärningar som inte begåtts med uppsåt att förinta delar av eller hela gruppen eller som riktas mot annan slags grupp än de uppräknade *inte* är straffbara som folkmord.

Flera forskare och stater har kritiserat definitionen för att vara för snäv. Att handlingarna måste vara riktade mot nationellt, etniskt eller religiöst avgränsade grupper med syfte att helt eller delvis förinta dem gör att en del mycket omfattande förbrytelser i princip inte omfattas. Det gäller t ex Röda khmerernas mördande av upp till två miljoner människor i Kambodja på 70-talet där motivet inte var att utplåna någon särskild etnisk, nationell eller religiös grupp. Ett annat exempel är Nazitysklands försök att döda alla funktionshindrade under andra världskriget. I juridisk mening är dessa i stället tydliga exempel på det bredare begreppet *brott mot mänskligheten* som alltså även det handlar om omfattande eller systematiska våldsangrepp på civila. Man kan säga att folkmord är en underkategori till brott mot mänskligheten. Båda brotten är lika allvarliga.

Brott mot mänskligheten och folkmord kan begås både i fredstid och i krig. Förbu-

den mot dessa brott räknas som *jus cogens*, dvs alla stater är skyldiga att respektera dem oavsett vilka internationella avtal de anslutit sig till. Man kan uttrycka det så att folkmord och brott mot mänskligheten är så grova att förbuden emot dem står över regeln om staters suveränitet.

Övriga förbrytelser

som sker under väpnad konflikt kan betecknas som *krigsförbrytelser*.

NÅGRA FOLKMORD OCH BROTT MOT MÄNSKLIGHETEN UNDER 1900-TALET

Osmanska riket 1915-1923

Under folkmordet i det osmanska riket mördades omkring en miljon armenier och hundratusentals assyrier, syrianer och kaldéer. Samtliga angreps på sin kristna tro. Assyrierna/syrianerna/kaldéerna mördades i sina byar till skillnad från armenierna som mestadels dog under långa dödsmarscher. De flesta offren dödades 1915-1916 men förföljelserna fortsatte till 1923.

Nazityskland 1939-1945

Under den sk förintelsen dödade Nazityskland minst 11,5 miljoner människor i gaskamrar, genom arkebuseringar, genom svält m m. Av dessa var ca sex miljoner judar, över tre miljoner sovjetiska krigsfångar, nästan två miljoner kristna polacker och 220 000 till 500 000 romer. Hundratusentals andra förföljdes, fängslades och dödades, däribland många funktionshindrade och homosexuella. Stora grupper tvångsarbetare från olika länder dog också. De som dog på stridshandlingar, t ex bombningar och strider, är inte inräknade i siffran.

Förintelsen intar en särställning i historien på det maskineri för massavrättningar som byggdes upp och som möjliggjorde en "industriell" hantering av de icke önskvärda grupperna.

Östpakistan 1971

När det dåvarande Östpakistan 1971 ville befria sig från Västpakistan ledde det till ett nio månader långt krig under vilket den pakistanska armén dödade minst en miljon bengaler. Ca 250 000 kvinnor och flickor ska dessutom ha utsatts för våldtäkt. Ett indiskt ingripande gjorde slut på kriget och garanterade att området fick självständighet under namnet Bangladesh.

Kambodja 1975-1979

De kommunistiska Röda khmererna hade makten i Kambodja 1975-1979. De började med att tvinga ut städernas befolkning på landsbygden. De som inte lydde order döddes. Intellectuella och välutbildade avrättades tillsammans med sina familjer. Sjuka, gamla och funktionshindrade fördrevs och minoritetsgrupper mördades. Resten av folket gjordes till slavarbetare. Sammantaget miste minst 1,7 miljoner människor livet

En grupp romer i koncentrationslägret Belzec i Polen 1940.

Folkmordskonventionens fader Raphaël Lemkin (till höger) i samspråk med Brasiliens FN-ambassadör Amado i samband med att konventionen antogs av FN:s generalförsamling i december 1948.

genom avrättningar, svält, utmattning och sjukdomar.

Irak 1988

Under 1988 mördades 50 000 - 100 000 kurderna av Saddam Husseins regim i Irak som en del av den så kallade Anfal-kampanjen. Den mest välkända enskilda händelsen var angreppet på staden Halabja där cirka 5 000 människor dog i en attack med kemiska stridsmedel.

Rwanda 1994

Under drygt tre månader 1994 mördades närmare en miljon tutsier och moderata hutuer i Rwanda. De ansvariga var hutuextremister som hade stöd i regeringen och landets militärledning. Den tutsidominerade rebellgruppen RPF under ledning av Paul Kagame besegrade regeringsstyrkorna i juli och fick därmed stopp på folkmordet. FN och den fredsbevarande styrkan UNAMIR fick stark kritik för sin brist på agerande.

Bosnien 1995

I juli 1995 avrättades omkring 8 000 bosnienmuslimska män och pojkar i staden Srebrenica med omnejd. De skyldiga var bosnienserbiska styrkor under ledning av Ratko Mladic. Händelsen betecknas som folkmord. Den bosniska situationen präglades av såväl etnisk rensning (utan folkmordsavsikt) som utrotningsaktioner (med folkmordsavsikt).

INTERNATIONELLA BROTTMÅLSTRIBUNALER

I avsaknad av en permanent internationell domstol för brott mot mänskligheten, folkmord och krigsförbrytelser har tillfälliga tribunaler upprättats för att hantera specifika situationer, så kallade ad hoc-tribunaler.

Jugoslaviens tribunal

Jugoslaviens sönderfall i början av 90-talet ledde till de blodigaste konflikterna i Europa sedan andra världskriget. Massavrättningar, etnisk rensning, tortyr och våldtäkter ledde till att FN:s säkerhetsråd i maj 1993 beslutade att inrätta en tillfällig internationell tribunal för lagföring av de ansvariga personerna, *the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, ICTY*. Domstolen har sitt säte i Haag och har jurisdiktion (mandat att döma) över fyra typer av brott: allvarliga överträdelser av 1949 års Genèvekonventioner, kränkningar av krigets lagar eller sedvanerätt, folkmord

samt brott mot mänskligheten.

Enligt säkerhetsrådets resolution är FN:s medlemsstater skyldiga att samarbeta med tribunalen och se till att nationella myndigheter följer dess framställningar. Säkerhetsrådets beslut att inrätta ICTY var historiskt då det var första gången som det

skapades en domstol för att komma till rätta med ett hot mot internationell fred och säkerhet. Den var den första internationella krigsförbrytardomstolen sedan

Tokyo- och Nürnbergtribunalerna efter andra världskriget men är nu (2012) under avveckling. Se www.icty.org

Rwandatribunalen

Genom resolution 955 (1994) beslutade FN:s säkerhetsråd att även inrätta en tillfällig tribunal för folkmordet i Rwanda (*International Criminal Tribunal for Rwanda, ICTR*). Rwandatribunalen har sitt säte i Arusha, Tanzania, och har jurisdiktion över folkmord, brott mot mänskligheten och överträdelser av den gemensamma artikel 3 i 1949 års Genèvekonventioner. FN:s medlemsstater är skyldiga att samarbeta med tribunalen och se till att nationella myndigheter följer dess framställningar. Även denna domstol är under avveckling. Se www.unicttr.org

Specialdomstolen för Sierra Leone

Specialdomstolen för Sierra Leone (*Special Court for Sierra Leone*) inrättades 2002 genom ett avtal mellan FN och Sierra Leones regering. Syftet var att lagföra de ansvariga för brott i samband med inbördeskriget i landet. Specialdomstolen var den första domstol av detta slag som hade åklagare och domare både från landet där brotten begicks, utsedda av Sierra Leones regering, och från det internationella samfundet, utsedda av FN:s generalsekreterare. Domstolen har jurisdiktion över både vissa internationella och vissa nationella brott och det är också unikt att domstolen har sitt säte på plats i Freetown, Sierra Leone. Se www.sc-sl.org

Kambodja

2003 antog FN:s generalförsamling en resolution om rättegångar i Kambodja mot Röda khmerernas ledare. Efter utdragna förhandlingar om formerna för processen kunde verksamheten igångsättas 2007. Rättegångarna är en nationell process men har stöd av FN och det officiella namnet är *Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia (ECCC)*.

Konstantinopel (nuvarande Istanbul) i juni 1915: armenier avrättas genom hängning.

ROMSTADGAN OCH ICC

Under större delen av 1900-talet diskuterades inrättandet av en permanent internationell domstol för att komma till rätta med straffriheten för krigsförbrytelser, folkmord och brott mot mänskligheten. Det var dock först i samband med de tillfälliga tribunalerna för ex-Jugoslavien och Rwanda på 90-talet som förhandlingar om en sådan domstol kunde inledas. I juli 1998 antogs sedan *Romstadgan* där formerna för den internationella brottmålsdomstolen (*International Criminal Court, ICC*) anges.

Den 1 juli 2002 trädde Romstadgan i kraft vilket innebar att domstolen kunde inrättas. ICC har sitt säte i Haag, Nederländerna, och invigningen skedde i mars 2003. Till chefsåklagare utsågs Luis Moreno Ocampo från

Argentina. Han efterträddes 2012 av Fatou Bensouda från Gambia. Hittills har 121 stater anslutit sig till Romstadgan.

Domstolen har jurisdiktion över folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser begångna efter den 1 juli 2002. Domstolen kan ta sig an misstänkta brott på tre olika sätt: en medlemsstat (dvs en part till stadgan) kan hänskjuta en situation till domstolen, åklagaren kan inleda undersökningar på eget initiativ och FN:s säkerhetsråd kan hänskjuta en situation. I de två första fallen krävs det att brotten begåtts på en medlemsstats territorium eller av en medlemsstats medborgare.

ICC ska inte förväxlas med den Internationella domstolen (*International Court of Justice, ICJ*) som instiftades 1945 och är FN:s organ för att lösa tvister mellan stater.

SKYLDIGHETEN ATT SKYDDA

Vid FN:s reformtoppmöte 2005 enades världens länder om en ny folkrättslig princip: *skyldigheten att skydda* eller *responsibility to protect ("R2P")*. Syftet är att, så långt det är möjligt, skydda utsatta civilbefolkningar från folkmord, etnisk rensning, krigsbrott och brott mot mänskligheten.

Enligt skyldigheten att skydda är det först och främst staten själv som har ansvar för att skydda den egna befolkningen. Om en stat inte kan eller vill skydda sin befolkning, och fredliga medel inte räcker till, måste det internationella samfundet agera starkare, i sista hand med våld mandaterat av FN:s säkerhetsråd. Bedömningen måste göras från fall till fall och agerande kan ske i samarbete med relevanta regionala organisationer. Första gången FN:s säkerhetsråd beslutade om ett

ingripande med våld var när man i mars 2011 gav klartecken till en koalition av stater att inrätta en flygförbudszon över Libyen. Kort därefter antog man även en resolution om militärt ingripande för att skydda civila i Elfenbenskusten.

SÄRSKILD RÅDGIVARE

En milstolpe under senare år är också inrättandet av två nya poster inom FN-systemet: en särskild rådgivare för förhindrandet av folkmord (2004) och en särskild rådgivare med fokus på skyldigheten att skydda (2008). I november 2012 innehades båda posterna av Adama Dieng från Senegal.

Läs mer på
www.un.org/preventgenocide

Det här kan DU göra!

1

Motverka grogrunden för konflikter!

Grundläggande skäl till att konflikter uppstår inom länder är fattigdom, diskriminering och klyftor mellan olika grupper. Några effektiva metoder för att främja utveckling och fred är att ge gratis skolmat till barn i fattiga länder, att stödja minröjning i efterkrigssituationer och att främja flickors rättigheter. FN-förbundet samlar därför in pengar till dessa ändamål genom kampanjerna *Skolmat blir kunskap*, *Röj-en-mina* och *Flicka*.

Gör skillnad genom att ge ett bidrag!
Sms:a "skolmat", "mina" eller "flicka" till 72 909. Du kan också stödja kampanjerna en längre tid genom att bli autogirogivare, se www.fn.se.

2

Gör något åt pågående brott!

Skriv en insändare till din lokaltidning om situationen i t ex Syrien och uppmana andra att engagera sig! Du kan även använda Facebook eller andra sociala nätverk för att sprida information och engagemang. I Syrienfrågan kan du också skriva till den ryska ambassaden i Stockholm och protestera mot deras återkommande veton i FN:s säkerhetsråd. Ytterligare en insats kan vara att beställa extra exemplar av *Världshorisont* temanummer om folkmord och brott mot mänskligheten. Dela ut tidningarna till intresserade i din omgivning eller lägg dem i väntrum och personalrum! Faktabladet på fyra sidor kan beställas utan kostnad i upp till tio exemplar. För priser och beställning se www.fn.se/butik/varldshorisont.

3

Motverka rasism i Sverige – ta del av FN-förbundets nya material!

FN-förbundet har tagit fram ett nytt material som heter *Förutfattat*. Det består av ett quiz i form av ett webbaserat kunskapstest om muslimer och romer i Sverige, en lärarhandledning som ska användas i anslutning till quizet, underlag till ett rollspel om hur FN bedömer romers situation i Sverige (tänkt för gymnasieskolan) samt ett tankeväckande kortspel för minst fem personer. Hela paketet finns tillgängligt på www.fn.se/forutfattat förutom kortspelet som kan beställas på samma adress (55 kr plus porto). Kortspelet passar lika bra i skolan som på föreningsträffar eller bland familj och vänner.

Världen minns Raoul Wallenberg

Andra världskriget förknippas sällan med empati. När nazisterna skickade miljontals oskyldiga människor i döden stod Sverige neutralt. En av få som tog ställning var Raoul Wallenberg, som med sin insats räddade tusentals ungerska judar undan koncentrationslägrens gaskamrar. I år skulle han ha blivit 100 år.

Raoul Wallenberg växte upp på Lidingö och uppfostrades av sin farfar. Han gick ut skolan med toppbetyg och gav sig därefter ut i världen på affärsresor.

– I Israel kom han i kontakt med tyska judar som flytt nazisternas förföljelser, säger Kajsa Nyborg, lärare på Raoul Wallenbergskolan i Bromma.

– Dessa människor och deras berättelser gjorde ett starkt intryck på Wallenberg.

Kanske såddes då fröet till den medmänsklighet som sedan skulle komma att blomma ut i hans kamp för mänskliga rättigheter.

SITUATIONEN I UNGERN

I början av 1944 var judarna i Ungern ännu förhållandevis skonade från nazisternas framfart i det tyskockuperade Europa. Men den 24 mars bildades en marionettregering som gav sitt samtycke till ”den slutliga lösningen” även i Ungern. Deportationerna startade i maj och på knappt två månader deporterades närmare 435 000 judar under grymma former.

När Budapests judar vädjade till omvärlden om hjälp räckte flera länder ut en hjälp-

ande hand. Från Sveriges sida kom den att representeras av Wallenberg som, genom jobbet på ett företag som handlade med Ungern, fått kontakter i landet. Erkända egenskaper som mod, intelligens och framför allt medkänsla bidrog till att just han skickades dit av Sveriges utrikesledning, trots att han saknade erfarenhet av diplomati. Han anlände i Budapest den 9 juli.

– Hans uppdrag var att rapportera hem till Sverige om utvecklingen i landet, men snart utvecklades detta till en mer organiserad räddningsaktion där Wallenberg tillsammans med sin personal ordnade skyddsbosträder och delade ut sk skyddspass. På så sätt kunde tusentals ungerska judar räddas, berättar Nyborg.

Foto: Thomas Vares, reproduktion av Karl Gabor

Raoul Wallenberg med sina medarbetare på svenska legationen i Budapest.

När de antisemitiska Pilkorsarna tog makten i oktober förvärrades läget i landet, och den svenska gruppens hjälpinsatser intensifierades. Man delade ut mat, kläder och mediciner under de ökända dödsmarscherna och Wallenberg ska personligen ha försökt att stoppa tågdeportationer genom att klättra upp på vagnar och blockera rälsar.

Svenska skyddspass var Wallenbergs främsta metod för att rädda människoliv i Budapest. Ur Nina Lagergrens privata album, reproduktion av Karl Gabor.

I januari 1945 intog Sovjetunionen Ungern och den 32-årige Wallenberg fördes till Moskva. Vad som sedan hände är oklart. Enligt utredningar spärrades han in i Lubjankafängelset där han dog några år senare, men dessa utredningar har kritiserats för att vara alltför ytliga. Än har man inget riktigt svar.

INTE STOLT ÖVER SVERIGE

– Jag är så stolt över att representera samma land som Raoul Wallenberg, men ärligt talat kan jag inte vara stolt över Sveriges historia angående Wallenberg [...]. Jag är ledsen att vi inte vågade göra tillräckligt för att utreda vad som hände den modiga, svenska diplomaten, sa integrationsminister Erik Ullenhag i ett tal tidigare i höst.

Wallenberg skulle ha blivit 100 år 2012 och i anslutning till detta har en mängd aktiviteter anordnats under året, både i Sverige och utomlands.

– I det samhälle vi lever i idag önskar jag att fler vågade visa civilkurage och stå upp emot främlingsfientlighet och förföljelser. Även idag behöver vi en förebild som Raoul Wallenberg, säger Kajsa Nyborg.

■ Lova Jansson, praktikant

FN-förbundet på MR-dagarna

Vid MR-dagarna i Göteborg i november deltog FN-förbundet med monter och två seminarier. Behovet av en svensk oberoende kommission för mänskliga rättigheter lyftes liksom frågan om i vilken mån Sverige bryter mot FN:s rasdiskrimineringskonvention. Bland talarna fanns Jasenko Selimovic, Peter Nobel, Yasri Khan, Soraya Post och Jessica Ek.

Parlamentarikerresa till Liberia

I oktober arrangerade FN-förbundet en studieresa till Liberia för svenska parlamentariker. Deltog gjorde Elisabeth Björnsdotter Rahm (M), Hans Linde (V), Kerstin Lundgren (C) och Peter Rådberg (MP). Temat var sambandet mellan fredsbyggande och millenniemålen och möten hölls med bl a FN-organ och politiker, däribland president Ellen Johnson Sirleaf.

Premiär för SweMUN

Den 27-29 november arrangerade FN-förbundet för första gången ett nationellt FN-rollspel, SweMUN. Rollspelet ägde rum på Söderportskolan i Kristianstad och samlade 150 gymnasieelever från hela landet som bl a debatterade människohandel, dödsstraff, diskriminering och kriget mot terrorismen. Läs mer på www.fn.se/swemun

Margot Wallström:

Jag är en sann FN-vän!

Foto: Ida Friedmann

Margot Wallström har utsetts av Svenska FN-förbundet till Årets FN-vän 2012. Wallström har tidigare bl a varit socialdemokratisk minister och EU-kommissionär. Från april 2010 till maj 2012 var hon FN:s generalsekreterares särskilda representant för sexuellt våld i konflikter.

Vem som fått utmärkelsen tillkännagavs vid FN-förbundets högtidliga FN-dagsseminarium i Stockholms konserthus. Och även om man inte sett Margot Wallström i lokalen kunde man lista ut redan när motiveringen lästes upp att det var hon som var mottagaren:

“Årets FN-vän 2012 har satt ljuset på ett problem som inte alla vill tala högt om. Målmedvetet har hon rest världen runt för att samla kunskap om och rapportera till Förenta Nationerna om det utbredda sexuella våldet mot kvinnor i väpnade konflikter. Genom sina insatser som särskild representant åt FN:s generalsekreterare har hon lagt grunden för det arbete som pågår i FN för att förbättra skyddet för utsatta flickor och kvinnor i hela världen”, löd motiveringen.

HISTORIENS STÖRSTA TYSTNAD

I sitt tal vid prisutdelningen framhöll Wallström att två år är en alltför kort tid för att hinna bryta ”historiens största tystnad”, den om våldtäkter under krig. Samtidigt är hon nöjd med det hon lyckats uppnå.

– När jag började sa man att det skulle göras en prövning av uppdraget efter två år. Jag är väldigt nöjd att mandatet förlängdes,

att det inte är tidsbegränsat och att jag fått en efterträdare, Zainab Bangura från Sierra Leone. För mig var det viktigt att allt det där var på plats när jag lämnade över.

– Annars är det viktigaste resultatet i själva sakfrågan att sexuellt våld i konflikter inte längre är osynligt, ouppmärksammat och ostraffat. Vi har fått upp det högst upp på säkerhetsrådets dagordning. Nu återstår att implementera de olika resolutionerna som säkerhetsrådet har antagit i de här frågorna.

Det största hindret för att få stopp på det sexuella våldet i konflikter är, enligt Wallström, den straffrihet som hittills fått råda för dessa brott.

– Det har praktiskt taget inte fått några konsekvenser alls. Och om ett brott inte följs av någon form av straff så är det ju svårt att få någon disciplin och respekt för uppföranderegler och lagar. Att få slut på straffriheten har varit vår högsta prioritet och kommer att behöva vara prioriterat även framöver.

– Detta arbete måste gå hand i hand med att man ger kvinnorna mer inflytande och en röst. Vi behöver även rusta FN bättre så att olika FN-aktörer kan förebygga och skydda civilbefolkningen mer effektivt, säger hon.

SANN FN-VÄN

Margot Wallström är påtagligt glad över utnämningen till Årets FN-vän. Hon understryker att det inte får bli för mycket ”gnäll” på FN, även om man behöver föra

Årets FN-vän Margot Wallström är öppen för nya FN-uppdrag i framtiden, även om hon lovat familjen att inte försvinna utomlands igen på ett bra tag. Med på bilden är FN-förbundets ordförande Aleksander Gabelic och generalsekreterare Linda Nordin.

en kritisk debatt.

– Om det blir en attityd och en kultur där personer som jobbar för FN ständigt sitter och beklagar sig för varandra så blir det en väldigt trist arbetsplats. Sådana tongångar påverkar också hur omvärlden ser på FN, menar hon.

– Hur frustrerade vi än kan känna oss över FN:s problem och tillkortakommanden så har vi också så mycket hopp knutet till FN. Vi vet att FN måste finnas och vi vill ju helst att det ska vara ett starkt och modigt och välfungerande FN, och det är bara vi som kan göra det. Varje förändring börjar i vår attityd, vår inställning och huruvida vi är stolta över FN eller inte.

– Jag var stolt från första till sista dagen över att kunna säga att jag jobbar för FN. Jag är en sann FN-vän!

KVINNOR INOM FN

När det gäller kvinnors ställning i FN-högkvarteret tycker Wallström att hon såg en positiv förändring under den tid hon jobbade där. FN-chefen Ban Ki-moon har jobbat aktivt med att få fler kvinnor till ledande positioner och allt fler kvinnor har tagit plats runt bordet vid ledningsgruppens möten, berättar hon.

– En svaghet är annars att FN inte haft några medlare eller chefsförhandlare som är kvinnor, alltså personer som i likhet med Kofi Annan kallas in för att hjälpa till i olika fredsprocesser.

– Därför har jag anmält mig frivilligt att utbildas till FN-medlare. Det var det sista jag gjorde innan jag slutade.

Tror du FN är moget för en kvinnlig generalsekreterare efter Ban Ki-moon 2017?

– Jajamän, det är klart! Det vore ju en fantastisk sak!

■ AnnaLena Andrews

UNg Helsingborg är årets FN-supporter

Foto: UNg Helsingborg

Några av de drivande personerna i UNg Helsingborg. Från vänster: Amanda Brandt, Soran Dakhel, Caroline B Möller och David Nilsson.

FN-förbundet har sedan 2008 utsett Årets FN-supporter. I år går utmärkelsen för första gången till en aktör istället för en enskild medlem.

Årets FN-supporter är UNg Helsingborg, ungdomssektionen i Helsingborgs FN-förening, som får den *"För smittande entusiasm som sprider sig till andra, för kreativa och nyskapande projekt som belyser FN:s arbete och internationella frågor i stort och för stor förmåga att engagera ungdomar i arbetet för en bättre värld."*

– Vi är väldigt glada och stolta. Våra medlemmar lägger mycket tid på att gå på möten, arbeta fram idéer, skramla bössa och planera events. Nu får vi lön för mödan, säger Jeanna Nilsson som sedan i somras delar ordförandeskapet med Caroline Backman Möller.

Gruppens tidigare ordförande Soran

Dakhel menar att utmärkelsen fungerar som en morot.

– Det här ger oss energi att kämpa vidare mot ännu större mål. Att vårt arbete uppmärksammas kan också vara inspirerande för andra ungdomssektioner runtom i landet, säger hon.

KREATIVA PROJEKT

UNg Helsingborg bildades

2009 och i dag är ett 30-tal ungdomar, främst gymnasieelever, knutna till gruppen. Ungefär hälften av dem kommer regelbundet på möten och deltar aktivt i evenemang, insamlingar och projekt.

Det är just för sina kreativa projekt och sin förmåga att engagera unga som UNg Helsingborg nu belönas. Förra hösten samlade de in 20 000 kronor till kampanjen Flicka genom att auktionera ut konstverk målade av kända personer. Och de senaste jularna har de sålt kramar till julhandlande helsingborgare för att stödja kampanjen Skolmat blir kunskap.

Jeanna Nilssons favoritprojekt är dock Träffa en diktator, ett spel de utformade till Helsingborgsfestivalen i somras. Bilder av kända diktatorer monterades på plywoodskivor och i varje bild borrades ett hål. För en tia fick festivalbesökarna

försöka träffa hålen med ärtfyllda tygpåsar. Under festivalens tre dagar spelade helsingborgarna in 6 000 kronor till Skolmat blir kunskap.

– Det var så roligt, det kom hur mycket folk som helst. Även om det var ganska harmlöst så kände många att det var ett politiskt statement att kasta, berättar Jeanna Nilsson.

Och bilderna av Mao, Gaddafi och Ahmadinejad stack ut i festivalyran.

– Vi måste vara kreativa och lite kontroversiella för att fånga folks uppmärksamhet. Vi vill inte bara dela ut broschyrer och tro att vi är färdiga när broschyrerna är slut. Vi vill nå folk på riktigt och skapa diskussion, säger Soran Dakhel.

FN-ROLLSPEL

UNg Helsingborg arbetar gärna med FN-rollspele, både på egen hand och i samarbete med stadens gymnasieskolor. Det senaste hölls i Helsingborgs rådhus. Under två dagar jobbade de runt 80 deltagarna med tal, debatter och resolutioner. Till våren planerar UNg Helsingborg att genomföra ett ännu större rollspel med deltagare från hela Skåne.

Vad de ska göra med prissumman på 10 000 kronor har UNg Helsingborg ännu inte bestämt men utmärkelsen firades med pizza och frågesport på FN-dagen.

■ Jenny Cleveson, frilansjournalist

Högtidligt firande av FN-dagen

FN-förbundets kontor i Stockholm och Göteborg arrangerade i vanlig ordning allvarsamma festligheter i samband med FN-dagen den 24 oktober.

I Stockholm är det tradition med ett högtidligt seminarium i konserthuset inför FN-dagen. Efter kaffe och FN-bakelse inleddes seminariet med sång av Anna Bergendahl, FN-förbundets goodwill-ambassadör. Tal hölls av bl a försvarsminister Karin Enström och därefter var det dags för prisutdelning. Ungdomssektionen av Helsingborgs FN-förening fick ta emot utmärkelsen Årets FN-supporter och Årets FN-vän blev Margot Wallström (se artiklar här intill).

Temat för seminariet var annars *FN och Syrien* och en paneldebatt hölls med folkrättsprofessorn Ove Bring, kanslirådet Sofia Calltorp, Abdulbaset Sieda från Syriska Nationella Rådet, Jörgen Sävmärk från FN:s observatörsstyrka i Syrien samt FN-förbundets ordförande Aleksander Gabelic. Flera av talarna underströk behovet av kraftigt ökad humanitär hjälp till Syrien och ett förslag som diskuterades var införandet av en "humanitär korridor" utefter turkiska gränsen. Moderator var programledaren Daniela Marquardt.

Forts. på nästa sida

Foto: Ila Friedmann

Kronprinsessan Victoria närvarande för andra året i rad vid FN-förbundets FN-dagsevenemang i Stockholms konserthus.

FN-FAMILJEN PÅ CENTRALEN

En annan Stockholmstradition är att FN-familjen i Sverige – åtta organisationer som representerar eller har särskilda band till FN – ordnar ett heldagsevenemang på Stockholms Central. I år hade en mycket fin utställning tagits fram om de åtta millenniemålen. De förbipasserande resenärerna kunde även rösta på sin favorit bland de åtta målen eller bli fotograferade med en pratbubbla om FN. Större delen av dagen bjöds det på tal och musik från en liten scen.

Ett särskilt inslag i årets evenemang var överlämningen av en check på drygt en miljon kronor från kafékedjan Barista Fair Trade Coffee till FN:s skolmatsprogram i Afrika. Barista har ett nära samarbete med FN-förbundet och har stött skolmatsprogrammet under flera år.

Foto: Linn Livijn Wezell

På Stockholms Central kunde man bli fotograferad med pratbubblor om FN.

KVÄLLSSEMINARIUM

I Göteborg firades FN-dagen med ett kvällsseminarium på universitetet. I år samarbetade FN-förbundet med Göteborgs FN-förening som fyller 65 år.

Temat för arrangemanget var *Sverige i FN och FN i Sverige*. Under kvällen samtalade moderatorn Ulf Wickbom med de kända FN-svenskarna Jan Mårtensson, Pierre Schori och Marie Jacobsson liksom med FN-förbundets Aleksander Gabelic och journalisten Annette Carlsson. Från Göteborgs FN-förening deltog nuvarande ordföranden Annelie Börjeson och tidigare ordföranden Gunborg Hedqvist. Hon utnämndes även till hedersmedlem då hon varit aktiv i föreningen sedan 1956.

En tradition i Göteborg är att en konstnär tar fram en särskild bild till FN-dagen. Årets FN-dagstryck hade gjorts av Jürgen Asp som även ställde ut tavlor under det inledande minglet. Asha Ali stod för musiken.

Läs om FN-dagsaktiviteter i FN-föreningar och -distrikt på sid 24-26!

Hallå där!

25-årige Hans Fridlund från Halmstads FN-förening som praktiserar hos FN-förbundets världsfederation WFUNA (*World Federation of United Nations Associations*).

DU HAR NYLIGEN PÅBÖRJAT DIN SJÄTTE PRAKTIKVECKA PÅ WFUNA:S KONTOR I GENÈVE. HUR HAR DU HAFT DET HITTILLS?

– Det har varit full fart från början! Under de första veckorna bevakade jag MR-rådet, FN:s primära organ för mänskliga rättigheter. Jag har bl a skrivit rapporter från olika möten, det senaste berörde minoritetsgrupper och vikten av ett jämlikt bemötande av dem i rättssystemet.

En annan väldigt givande uppgift var att förbereda och hålla en presentation om mänskliga rättigheter för en grupp studenter från University of Beijing. Det är en del av ett träningsprogram som jag deltar i, Advanced Training Program, där man lär sig i detalj hur FN-systemet är uppbyggt och fungerar. Det var en kul och lärorik upplevelse för mig som praktikant.

BERÄTTA MER OM WFUNA!

– WFUNA är en icke-statlig organisation, uppbyggd av världens FN-förbund och deras medlemmar. Vi samordnar över hundra nationella förbund och arbetar för att stärka och förbättra FN:s arbete.

HUR KOMMER DET SIG ATT DU SÖKTE PRAKTIKPLATSEN?

– Jag ville få internationell erfarenhet och kände till WFUNA genom mitt engagemang i FN-föreningen i Halmstad. Mänskliga rättigheter är något som jag brinner för. Det handlar om grundläggande värden och rätten att leva ett dragligt liv, vare sig det rör sig om att hjälpa människor i sin närhet eller att jobba internationellt inom en organisation.

VAD TÄNKTE DU NÄR DU FICK PLATSEN?

– Jag blev otroligt glad förstas och känner mig privilegierad. Söktrycket var

høgt och jag vågade mig inte på någon större förhoppning. När jag sedan blev antagen började jag plötsligt tvivla och undrade om jag skulle klara av uppgiften. Det är ett stort steg från Halmstad till Genève men min drivkraft och vilja att jobba internationellt har alltid varit stark. Det är en otroligt värdefull erfarenhet och WFUNA är en arbetsplats med högutbildade och duktiga människor. Jag känner mig ödmjuk inför uppgiften.

PÅ VILKA SÄTT HAR DU FÖRBERETT DIG INFÖR DETTA?

– Jag har en kandidatexamen i statsvetenskap och har engagerat mig på olika sätt i FN-föreningens arbete i Halmstad. Som förberedelse startade jag en blogg om vad jag gör och jobbar för. Ett generellt tips om man känner för att söka en liknande praktikplats är att lära sig ett tredje språk utöver engelska.

VAD GÖR DU MER PÅ WFUNA?

Jag arbetar på olika sätt med sociala medier, såsom WFUNA:s Facebook- och Twitterkonton, och skriver News Scans, en daglig dokumentation av nyhetsflödet i världen som går ut till WFUNA:s medarbetare i New York och Genève.

VAD SKA DU GÖRA EFTER DINA SEX MÅNADER SOM PRAKTIKANT?

– Min absoluta förhoppning är att fortsätta att vara verksam inom detta område. Jag tycker Svenska FN-förbundet gör ett fantastiskt arbete och hoppas att jag i framtiden kan fortsätta att vara delaktig på ett eller annat sätt.

■ Julia Lundqvist, frilansjournalist

Se www.wfuna.org och www.hansfridlund.wordpress.com

Första internationella dagen för flickor firades

DEN 11 OKTOBER firades för första gången den internationella dagen för flickor (*International Day of the Girl Child*). I Sverige arrangerades bl a en eftermiddagsmanifestation med tal och musik på Sergels torg i Stockholm. Som arrangörer stod FN-förbundet, Plan Sverige, Somaya kvinno- och tjejjour samt Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime.

FN uppmärksammade dagen genom att uppmana till ett avskaffande av barnäkenskap. "Utbildning är en av de bästa strategierna för att skydda flickor mot barnäkenskap" sa FN:s generalsekreterare Ban Ki-moon. Läs mer på www.fn.se/flicka

Nansenpriset till "Mama Hawa"

FN:S FLYKTINGKOMMISSARIAT UNHCR tillkännagav i september att 2012 års Nansen-pris tilldelas Hawa Aden Mohamed från Somalia. Hon får priset för sina extraordinära insatser för människor på flykt, främst flickor och kvinnor men även pojkar.

Pristagaren, som i hemlandet kallas "Mama Hawa", har själv varit flykting men återvände 1995 till Somalia där hon startade ett utbildningscentrum i staden Galkayo. Centret erbjuder gratis skolgång för flickor, läs- och skrivkurser för vuxna kvinnor, yrkesutbildningar för pojkar samt mat och annan nödhjälp till behövande.

Foto: UNCHR

Hawa Aden Mohamed.

ADVOKATEN SAPIYAT MAGOMEDOVA har fått 2012 års Per Anger-pris för sitt modiga arbete som försvarare av mänskliga rättigheter i den ryska delrepubliken Dagestan. Magomedova representerar enskilda individer som utsatts för olika former av övergrepp, däribland tortyr, sexuella övergrepp och bortföranden. Dagestan är för närvarande den mest våldsamma regionen i norra Kaukasus. Svenska FN-förbundet sitter i den grupp som nominerar kandidater till priset.

Anslagstavlan

INFORMATION FRÅN SVENSKA FN-FÖRBUNDET

Seminarium på MR-dagen

10 december

EU och mänskliga rättigheter

- vilka utmaningar väntar årets fredspristagare?

Kulturhuset, Ekoteket, Sergels torg kl 10-12.

Talar gör bl a Birgitta Ohlsson, Anne Ramberg, Thomas Hammarberg, Daniel Poohl och Jonas Sjöstedt.

Ge bort Världshorisont i julklapp! Skippa onödiga prylar - ge bort lite väsentlig läsning i stället! För bara 170 kr får du ett fint presentkort med kuvert och mottagaren får fyra nummer av tidningen direkt hem i brevlådan under nästa år. Mejla din beställning senast 14 december till vardshorisont@fn.se

Flicka-utställning

FN-förbundet har en fin utställning om flickors rättigheter som kan lånas gratis (endast kostnad för porto tillkommer). Den består av elva skivor (50x70 cm) med foton och texter. Utställningen är populär, så boka redan nu om du vill ha en visning av den i vår. För bokning kontakta julia.gerstrand@fn.se.

Vårens FN-ABC-kurser

11 januari, A-kurs om FN (grundkurs) i Göteborg

8 februari, A-kurs om FN (grundkurs) i Stockholm

23 februari, B-kurs om mänskliga rättigheter i Göteborg

16 mars, B-kurs om utvecklingsfrågor i Göteborg

1 mars, B-kurs om mänskliga rättigheter i Stockholm

13 april, B-kurs om utvecklingsfrågor i Malmö

27 april B-kurs om fred och säkerhet i Malmö

Ordförandekurs

2 februari i Stockholm

En kurs för alla ungdomar som varit delegater på FN-rollspel och nu vill arbeta som rollspelsordförande. Två olika modeller går igenom både i teorin och med praktiska övningar. Anmälan görs via mejl till helen.huledal@fn.se

NYANSTÄLLDA PÅ FN-FÖRBUNDET

Ny kampanjansvarig: Julia Gerstrand

Ny kontorsassistent: Marcus Juval

Seminarium i Borås

om mänskliga rättigheter och kriget i Syrien

Tid: 8 december kl 13-15. Plats: Röda rummet, Kulturhuset i Borås

Medverkande: Major Jörgen Sävmark, militärobservatör i Syrien, professor Leif Stenberg, Centrum för mellanösternstudier vid Lunds universitet samt Aleksander Gabelic, FN-förbundet.

FN-shoppen!

Du vet väl att FN-förbundet har en butik där du kan handla allt ifrån strumpor till sällskapsspel! Kika in nu inför julen så har du snart årets julklappar ordnade! Du hittar butiken på fn.se/butik.

Millenniemalet behöver ditt stöd!

Ställ dig bakom FN-förbundets fem krav för en bättre och rättvisare värld! På www.fn.se kan du läsa mer och ställa dig bakom kraven. Kampanjen pågår till 18 december. Sprid den till kompisar, vänner och arbetskamrater! Använd FN:s dag för de mänskliga rättigheterna för att samla in namn till stöd för millenniemalet som handlar om de ekonomiska och sociala rättigheterna.

Uppsala FN-förening arrangerar Uppsala Model United Nations 1-3 mars 2013. Ett FN-rollspel för svenska och utländska studenter. Sista anmälan 15 februari 2013. Mer info www.fn.se/upsala

FN och Göteborgs FN-förening firas i oktober 2012. Från vänster Ulf Wickbom, Aleksander Gabelic, Annelie Börjesson, Gunborg Hedqvist, Marie Jacobsson, Anette Carlsson och Jan Mårtensson.

Göteborgs FN-förening 65 år

En stor del av den svenska FN-rörelsens tidiga historia utspelade sig i Göteborg. Per Zacharoff har träffat en 65-årsjubilerande FN-förening.

Göteborgs FN-förening fyller 65 år och inför höstens födelsedagssamlade Världshorisont fyra ordförande som sammanlagt lett verksamheten i över 25 år: Gunborg Hedqvist, Carin Carlson, Anselm Bladh och Annelie Börjesson. Regnet hängde i luften när vi en tisdagskväll träffades i föreningens lokal i Masthugget. Ett stort kaffebord dukades fram och snart märktes en av förklaringarna till att föreningen är en vital 65-åring: här fanns generositet, värme och engagemang.

MÅNGA VAR MINNENA som drogs fram ur föreningens historia. Inför jubileet har Carin forskat i arkiven och det finns en hel del kunskap om den första tiden. 1947 var ett viktigt år för den svenska FN-rörelsen. Tidningen Världshorisont grundades av bankiren Olof Aschberg och redaktören Gunnar Fagrell. FN:s informationskontor i Köpenhamn öppnade. I juni kom representanter från informationskontoret till

Göteborg där de träffade Världshorisontgruppen och andra personer som var engagerade i internationellt samarbete. En kommitté utsågs som arbetade fram ett förslag och den 19 november 1947 – på dagen ett år efter Sveriges medlemskap i FN – bildades Sveriges första FN-förening: Västsvenska FN-föreningen. Utrikesminister Östen Undén kom till det högtidliga mötet och FN:s generalsekreterare Trygve Lie skickade en hälsning till föreningen och dess 70 medlemmar.

Foto: FN-förbundet

Dåvarande ordföranden Gunborg Hedqvist i samband med att den svensk-ghananska vänskapsföreningen bildas i Göteborg 1977. Notering om mannen på bilden saknas.

INGRID SEGERSTEDT-WIBERGS engagemang för fred, frihet och rättvisa bidrog till att verksamheten tog fart. Hon arbetade som kurator med de flyktingar som kom under och efter kriget. Hennes engagemang fortsatte i FN-föreningen och hon blev redaktionssekreterare för Världshorisont. Ingrid satt i föreningens styrelse de första 25 åren. Stadgarna angav inriktningen, det var information om FN och dess verksamhet som var fokus. Föreningen satsade på att nå ut till myndigheter, lärare, skolbarn och allmänhet. Många är de elever som fått kunskap om FN genom föreningens arbete. En historia som drogs fram vid kaffebordet var barntågen. Från 1948 och till mitten av 60-talet ordnades varje år på FN-dagen en marsch genom staden av skolbarn med olika nationsflaggor i händerna. Barnen sålde FN-brevmärken och FN-nålar för stora belopp och spårvagnarna hade FN-flaggor dagen till ära. För de lite större barnen arrangerades uppsatstävlingar i skolorna. En ungdomsgrupp som jobbade med FN-frågor sökte kontakt och blev en del av föreningen. Engagemanget var det inget fel på och pionjärerna arbetade för en bättre värld.

1950- OCH 60-TALEN medförde stora samhällsförändringar när folkhemmet bygg-

des upp. FN-föreningen fortsatte med att informera medan andra fredsföreningar var ”mer handlingsinriktade” som Rutger Fridholm uttrycker det när Världshorisont når honom på telefon. Rutger har också varit ordförande men var bortrest vid tiden för kaffekalaset. Han berättar även hur han och klasskompisen Jan Eliasson som 17-åringar besökte FN-föreningens lokal. De gick in, träffade Ingrid och blev medlemmar. Året var 1957. Eliasson, idag vice generalsekreterare i FN, ställer alltid upp för föreningen när han kan.

MYCKET KRETSADE vid den här tiden kring fru Segerstedt, som det står i protokollen. 1958 kunde föreningen anställa en kanslist, Hjärdis Freeman. Hon blev stöttepelaren i föreläsning- och informationsverksamheten. Ingrid hjälpte till att öppna många dörrar med sitt engagemang, sina kontakter och en förmåga att direkt nå kärnfrågan.

1957 ANTOG SVENSKA FN-FÖRBUNDET sitt nuvarande namn och 1961 tog förbundet över

berättar hon. Föreläsningssamheten har alltid varit livlig i föreningen, fortsätter Gunborg som tidigt under sin lärarkarriär engagerade sig i FN-frågor. Hon beskriver hur hon reste runt på möten i hela Västsverige. Som ett resultat bildades allt fler FN-föreningar samtidigt som ett omfattande nätverk av intresserade lärare byggdes upp. 1974 bytte föreningen namn från Väst-svenska FN-föreningen till Göteborgs FN-förening.

GÖTEBORGS FN-FÖRENING är en del av den svenska folkrörelsetraditionen och ekonomin är alltid central för en ideell organisation. Medlemsavgiften har varit en viktig del av inkomsterna och 1947 kostade medlemskapet hela fem kronor. Men det har

samhetsåret 2004 med den nyvalde ordföranden Per Tenggren i spetsen. Han fick inleda sitt ordförandeskap i en ekonomiskt kärv situation men lyckades så småningom reda ut det hela och hitta projektpengar på annat håll – i konkurrens med andra föreningar.

1990-TALET blev ett aktivt årtionde. FN-föreningen firade att FN fyllde 50 år, liksom de mänskliga rättigheterna. Engagemanget i FN-rollspel gjorde att många ungdomar kom i kontakt med frågorna. Många stora FN-konferenser hölls ute i världen och skapade intresse för globala frågor. Vi var med på många ställen och inte var det svårt att få människor att engagera sig heller, fortsätter Carin.

ANSELM BLADH är ett bra exempel på det engagemang som funnits i föreningen och han drar fram nätverkande med andra föreningar som en framgångsfaktor. När engagerade grupper går ihop kan de göra något som är större än vad de ensamma skulle klara av. Pionjären var Ingrid Segerstedt-Wiberg som engagerade sig i flera olika föreningar och utnyttjade de fördelar som detta gav. Det blev särskilt viktigt när ekonomin försämrades, tillsammans blev vi starkare, konstaterar Anselm. Men vid slutet av 90-talet hade den digitala revolutionen startat och kanske var det millenniebuggen som slog till. Det blev turbulenta år för föreningen vars aktivitet sjönk och medlemskaran krympte.

GOTT KRUT HAR KRAFT I SIG och Göteborgs FN-förening hade börjat komma tillbaka när Annelie Börjesson 2011 valdes till ordförande. Annelie konstaterar att medlemsantalet nu stigit till över 350 och föreningen har återigen en mycket aktiv ungdomssektion och en särskild grupp för mänskliga rättigheter. Annelie pekar på att framtiden ligger hos medlemmarna och att det gäller att ta hand om de som finns. Det måste skapas en tillhörighet och miljö där engagemanget får flöda och arbetet frodas. När kaffekopparna dukas undan går det att konstatera att det inte råder brist på engagemang – den här 65-åringen känner inte av några ålderskrämpor!

■ Per Zacharoff, historieskribent

Jan Eliasson och Ingrid Segerstedt Wiberg och på Hiroshimadagen 1995.

utgivningen av Världshorisont. TV:n fick sitt genombrott i folkhemmet i samband med fotbolls-VM 1958. Nu kom världen in i vardagsrummen med rörliga bilder, inte minst från krigerna i Sinai, Biafra och Vietnam.

1970-TALET var ett framgångsrikt årtionde för nedrustning och flera stora FN-konferenser genomfördes. Vid den här tiden var många fackföreningar med i FN-föreningen och ofta hölls föreläsningar för intresserade fackföreningsmedlemmar. Det var via facket som Carin kom in i sammanhanget,

behövts mer resurser. Kommunen har gett bidrag och en del sponsring kan räknas in, konstateras det mellan muffinstuggorna. Det följer målande och roliga berättelser om hur medlemmar sålt Unicef-kort och FN-material för att få ihop pengar. Idag säljer föreningen sina egna julkort där behållningen går till verksamheten.

STÄMMINGEN VID BORDET ändras när bidragssystemet i Göteborg kommer på tal. Det gjordes om 2003 och generella bidrag slopades. De som först drabbades av detta nedslående beslut var styrelsen för verk-

Läs mer om Göteborgs
FN-förening på www.fngbg.se

Foto: Ulla Robertsson

Josiane (i mitten) minglar efter föreläsningen med kongolesiska vännerna Catherine Ongagna och Ronely Ondzie.

Josiane, en stark afrikansk kvinna som stödjer andra starka kvinnor

Josiane Bolenge Kamparås visade att hon själv är en av de starka afrikanska kvinnor som hon berättade om vid Vårgårda FN-förenings kväll på biblioteket. Vad sägs om att tillsammans med familjen ta emot 80 flyktingar i sitt hem på fyra rum?

Hon berättar om kvinnor i det fattiga ökenlandet Mauretania som genom brunnsborrning kunnat odla marken och få mat och inkomster. Om Aminata i Senegal som utbildar kvinnor om sina rättigheter och om 23-åriga ViviAnne som bildar klubbar för undervisning av flickor som inte gått i skolan. Om mamman i Burkina Faso som ställde upp för sin dotter som

blivit änka och som nu har inkomstbringande smådjursuppfödning. Sist men inte minst om Kongos humanitära katastrof med ökande våld mot kvinnor både från rebeller och armén. Regeringen lyfter inte ett finger för att hindra detta och FN har inte tillräckliga mandat och resurser.

– Jag träffade Josiane när hon var bibliotekarie i Brazzaville och har sedan följt henne när kärleken förde henne till Sverige och nya uppgifter för Läkarmissionen, säger föreningens ordförande Marianne Andersson.

– Det kändes nödvändigt att låta fler få lyssna till hennes historia och nuvarande arbete.

Sydvästra Skånes FN-förening stödjer Malawi

Sydvästra Skånes FN-förening har på olika sätt samlat in pengar och givit bistånd till Malawi i 15 år. I huvudsak har hjälpen gått till två skolor i Norra Malawi. Hjälpen har bestått av vatten, böcker, övningsböcker, bibliotek, skolresor, lärarhjälp från Sverige och elektricitet.

– Vi betalar också löner till tre lokalt anställda lärare, säger Birgitta Thysell, ordförande i FN-föreningen.

– Skolan har 828 elever med elva ordinarie lärare samt de tre vi avlönar. Det blir i genomsnitt 60 elever per lärare. Vår filosofi är att en satsad krona i Sverige är en satsad krona i Malawi. För några veckor sedan kom vi hem efter att ha invigt ett dagis i Linthipe och en brunn nära Salima. Dagiset hjälper barn från tre byar och brunnen betjänar ca 1 000 personer. Kvinnorna gick tidigare fyra kilometer för att hämta grumligt vatten som smakade salt. I Malawi dör 1 300 barn varje år på grund av ohälsosamt vatten. Nu blir det några färre!

Skördefest på Visingsö gav 3 100 kr till Skolmat blir kunskap

För femte året i rad deltog Jönköpings läns FN-distrikt och Jönköpings FN-förening på Visingsös skördefest. Sedan internationella potatisåret 2008 har matsedeln alltid varit inriktad på potatis och intäkterna har oavkortat gått till projektet ”Skolmat blir kunskap”.

KRAV-odlarna Britt-Marie och Rolf på Bengtsgården, Visingsö, upplät plats för information och mattält och levererade en stor kittel med jättegod jordärtskockssoppa som erbjöds besökarna. Dessutom fanns spade och stövlar för att gå ut på åkern och gräva upp egen potatis att ta med hem.

FN-dagen

i korthet landet runt

BODENS FN-FÖRENING hade en temadag på Björknäsgymnasiet med tema *Boden i världen*. Representanter från föreningen pratade om FN:s arbete i världen samt om fred och säkerhet.

Irma Pelo Hallqvist och Mats Perdén Carlsson från **BOLLNÄS FN-FÖRENING** fanns på plats i biblioteket och informerade om FN.

FALU FN-FÖRENING hade en föreläsning om Faluprojektet i Världsarvshuset, Falu Gruva.

HAPARANDA FN-FÖRENING firade FN-dagen med ett föredrag av överste Fredrik Bergman, F21, som berättade om FN:s och F21:s insats i Libyen. På kvällen hölls ett stämmingsfullt FN-dagsfirande med fanborg, ljusceremoni, tal och körsång i Haparanda Kyrka.

KATRINEHOLMS FN-FÖRENING uppmärksammade FN med en utställning på biblioteket.

LIDKÖPINGS FN-FÖRENING firar varje år FN-dagen tillsammans med flera andra organisationer med olika aktiviteter för stans högstadieelever på "sockerbruket". Elever på högstadiet studerade under en vecka i skolan FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och hur dessa kränks runt om i världen. Vid ett öppet möte talade journalisten Jesper Bengtsson under rubriken *Pressfriheten – hyllad eller hotad*.

KRISTIANSTADS FN-FÖRENING inledde FN-dagsfirandet med ett stämmingsfullt fackeltåg genom Fjälkinge by och fortsatte sedan i Fjälkinge kyrka. Jens Petersson, förbundets vice generalsekreterare, höll FN-dagstalet med Syrien i fokus. Körsång av PRO-gruppen och barn från kyrkans barngrupper. Iryna Pettersson framförde folkvisor på ryska och ukrainska. Kollekten gick till UNICEF:s arbete för barn på flykt i och från Syrien.

LAXÅ FN-FÖRENING uppmärksammade FN-dagen tillsammans med Svenska Kyrkan och i samarbete med ABF på Hasselgården i Laxå. Föreningens ordförande Charles Swenson informerade om millenniemålen och Louise Önnfors berättade om en 43 kilometers vandring på Inkaleden på en höjd av 3 400 meter. Åsa Gruffman berättade om kyrkans arbete med asylsökande.

LINKÖPINGS FN-FÖRENING anordnade ett heldagsfirande för att uppmärksamma FN-dagen. Besökarna kunde gå på två föreläsningar som handlade om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det fanns även bokbord med FN-information och FN-ballonger till barnen. En utställning om Världskoll fanns på plats i Stadsbiblioteket.

LJUNGBY FN-FÖRENING firade FN-dagen på biblioteket tillsammans med många andra organisationer. Temat var BARN med fokus på ensamkommande flyktingbarn. 1 057 kronor samlades in till Skolmat blir kunskap. Kvällens huvudpunkt var ett "rundabords-samtal" om ensamkommande flyktingbarn i Ljungby, men också om flyktingbarn i allmänhet. Vid den efterföljande diskussionen blev förhoppningsvis några myter avlivade och fördomar punkterade.

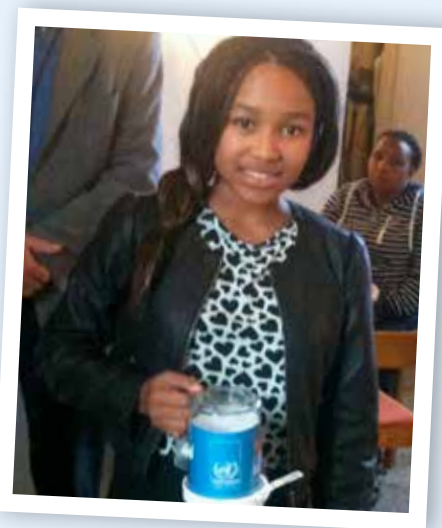
LULEÅ FN-FÖRENING firade med sedvanlig manifestation för fred och frihet i Luleå domkyrka. Flera körer bjöd på skönsång. Landshövding Sven-Erik Österberg talade om FN:s millenniemål och de förhopp-

ningar på FN han har genom Jan Eliassons roll som vice generalsekreterare. Traditionell ljusständning avrundade högtiden.

Temat för årets FN-dagsfirande i **LUNDS FN-FÖRENING** var fred, demokrati och kvinnors rättigheter. Genom två intressanta föredrag, berättade genom personliga erfarenheter, fick publiken en inblick i det politiska läget i det konflikttrubbade Syrien och kvinnors situation i Irak.

FN-FÖRENINGEN I MJÖLBY arbetar med kampanjen Skolmat blir kunskap och på FN-dagen fanns ungdomar och skolelever ute och samlade in pengar till projektet.

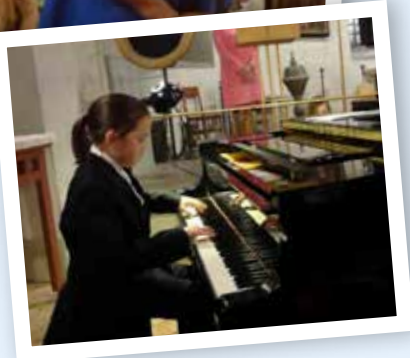
NORDANSTIGS FN-FÖRENING hade en tipsrunda för skolelever i åk 6-9. Tipsrundan pågick under två dagar och mellan 100-120 elever deltog. Temat var Världskoll. Tre priser delades ut genom lottnings.

NYBRO U-LANDS OCH FN-FÖRENING stod vid entrén till Kvantum i Nybro och informerade om FN och föreningens verksamhet. De sålde Krav- och Fairtrademärkt kaffe som skänkts av butiken och Kvantum bagaren sålde FN-bakelsen till förmån för Røj-en-mina.

Under rubriken *Tolerans – engagemang – folk rätt* firade **SOLLENTUNA FN-FÖRENING** FN-dagen tillsammans med Rudbecks gymnasium i ungdomshuset Satelliten. EU- och demokratiminister Birgitta Ohlsson talade och ungdomar diskuterade engagemang med ledande politiker. Professor emeritus och Årets FN-vän 2011 Ove Bring talade under rubriken *De mänskliga rättigheterna och FN – en dramatisk historia*. Kvällen avslutades med en paneldebatt kring mänskliga rättigheter.

STRÄNGNÄS FN-FÖRENING firade FN-dagen i Mariefreds kyrka med fantastisk musik och bra tal. Den 350 personer starka publiken var mycket nöjd. För musiken svarade Mariefredsskolans barnkör. I va-penhuset fanns affischer om Världskoll och "Afrikanska bilder" gjorda av elever i Gripsholmsskolan.

SYDVÄSTRA SKÅNES FN-förening hade FN-information och medlemsvärning på biblioteken i Bara, Klågerup, Svedala, Vellinge och Trelleborg den 9-26 oktober. Förutom FN-information visades en foto-utställning med bilder från Malawi och Sverige. FN-föreningen hade under tiden också en insamling för träd-plantering i Malawi.

TIERPS FN-FÖRENING firade FN den 25 oktober med en föreläsning på biblioteket. Isaac Mutasa, sedan några år bosatt i Tierp, talade under rubriken *Utmaningar för allmän utbildning i Zimbabwe*.

TORSBY FN-FÖRENING fokuserade på Västsahara genom besök av Learrousi Abel Lahi. Han har vuxit upp i det ockuperade Västsahara men bor och verkar sedan tio år i flyktingläger i Algeriet. Förutom att allmänheten fick möta och ställa frågor till Learrousi gjorde han besök på högsta-dieskolan där eleverna i åk 7 var intresserade åhörare.

Med en utställning om millenniemålen och infor-mation om FN deltog **VARBERGS FN-FÖRENING** i UNday på Världsarvet Grimeton. Skolungdomar deltog i år med dikter om mänskliga rättigheter. Firandet fortsatte på kvällen genom att Åke Bendix berättade om hur FN:s vagna stätt i Varberg. 1915 var en fredskongress i Varberg. Därför kom tio resolutioner från fredskongressen att sändas ut till världens ledare. Dessa resolutioner kom via Wilson-doktrinen så småningom att återfinnas ordagrant i Nationernas Förbunds stadgar (föregångaren till FN).

VÅRGÅRDA FN-FÖRENING hade inför FN-dagen engagerat Sven-Erik Johansson, Sveriges främsta expert på Nordkorea. Sven-Erik har varit i landet många gånger sedan 1999 och har arbetat med många frågor men främst landsbygdsutveckling. Han besökte både Gullhögskolan, Sundlergymnasiet och Kulturen.

VÄSTERÅS FN-FÖRENING firade FN-dagen på Skallbergsgården med ansiktsmålning, tatuering och lekar för barn i låg- och mel-lanstadiet. Tonåringarna fick testa sina kunskaper vid en frågetävling om Världskoll. FN-förbundets ordförande Aleksan-der Gabelic medverkade vid ett öppet möte i Västerås FN-förening och talade på temat *Brännpunkt Syrien*. Tidigare under dagen talade generalsekreterare Linda Nordin på FN-skolan Carlforska gymna-siet om skyldighet att skydda.

ÅRE FN-FÖRENING delade ut FN-flaggor till Mörsils skola och Stamgårde skola som visat konkret intresse för FN och barnkon-ventionen de senaste tre åren. På kvällen bjöd föreningen in allmänheten till ett möte där ungdomsansvarige Linn Lund berättade om Skolmat blir kunskap, Røj-en-mina och Flicka.

ÖSTHAMMARS FN-FÖRENING hade en välbesökt diskussionskväll om Folke Bernadotte och Raoul Wallenberg samt om rasism och situationen för dagens flyktingar.

ALEKSANDER GABELIC
ORDFÖRANDE I SVENSKA FN-FÖRBUNDET:

Folkmord – det värsta av alla brott

MÄNNISKAN ÄR EN MÄRKLIG VARELSE. Hon har skapat utveckling och mänskliga och tekniska under. Samtidigt har människor begått de värsta av brott. Ildåd och brutalt våld har drabbat människor under årtusenden. Förintelsen under andra världskriget av judar, romer, homosexuella och andra har en särställning bland brotten mot mänskligheten och gav upphov till folkmordsbegreppet.

Det är svårt att ta in begreppet folkmord eftersom det är så ohyggligt. Bara tanken att utrota människor för deras grupp-tillhörighet är svårförståelig. Det är bortom allt vad mänsklighet står för.

FN-förbundet arrangerade under 2009 en studieresa till Rwanda och Kongo för en grupp riksdagsledamöter. Vid minnesplatsen för folkmordets offer i Kigali säger värden de ofattbara orden: "Här vilar kvarlevorna av 250 000 människor". Jag glömmer det aldrig.

När jag tänker på Rwanda och det som hände i Bosnien under 1990-talet känner jag stor frustration över FN:s tillkortakommanden. Samtidigt kan jag i dag uppleva att världen har tagit steg i rätt riktning tack vare skyldighet att skydda-begreppet (R2P). Det finns också en folkmordkonvention som är gällande svensk lag från 1964 vilket är bra. Att i stället för staters säkerhet betona mänsklig säkerhet är ytterligare steg i arbetet för att förhindra nya folkmord.

Civilisationen vilar på en skör tråd. Vi behöver regler, lagar och internationella överenskommelser som skyddar människor från andra människors illgärningar. Rättsvärdande institutioner behövs för att upprätthålla det skydd som minoriteter har i de flesta länder. Vackra ord räcker inte.

Grunden för folkmord är rasism och diskriminering som övergår till aktiva handlingar med målet att utrota en grupp människor. Därför är det viktigt att ständigt motarbeta ideologier som projicerar hat och våld mot grupper av människor. I Europa finns politiska rörelser som öppet propagerar mot judar, muslimer, romer och homosexuella m fl. Obehagliga åsikter har smugit sig in även i etablerade politiska partier.

Finanskrisen skapar spänningar som riskerar att öka stödet för extrema åsikter med förenklade budskap om vem som bär skulden till allt elände. Det är farligt.

Det finns inget entydigt recept mot folkmord. Men Internationella brottmålsdomstolen är en institution som kan avskräcka politiska ledare från att ens tänka tanken på att begå brott mot mänskligheten och nya folkmord.

Varje åtgärd som bidrar till att förhindra nya folkmord är en stor landvinning för mänskligheten.

Nästa nummer

... av Världshorisont kommer ut den 5 mars och blir ett temanummer om barnäktenskap.

Att flickor under 18 år gifts bort är en tradition i stora delar av världen som får förödande konsekvenser på flera plan. Flickorna berövas sin rätt till utbildning samtidigt som tidiga graviditeter hotar deras liv och hälsa. Dessutom bidrar barnäktenskapen till att hålla kvar hela samhällen i fortsatt fattigdom och underutveckling.

I dagsläget gifts ca 20 000 flickor bort varje dag, en del inte äldre än 9-10 år. I en färsk rapport

varnar FN:s befolkningsfond UNFPA för att antalet barnäktenskap kommer att öka kraftigt under de kommande åren om nuvarande trend består.

I Världshorisonts temanummer sätter vi strålkastarljuset på denna fråga som har så avgörande betydelse för flickors rättigheter och för länders ekonomiska och sociala utveckling. Beställ gärna extra exemplar av temanumret och sprid på olika sätt. Se www.fn.se/butik/varldshorisont.

Foto: William A Ryan/UNFPA

Lägg en *framtid* under granen. Stöd FN:s projekt.

FN är den största internationella organisationen för akut hjälp och långsiktig utveckling. Svenska FN-förbundet driver tre viktiga globala kampanjer med barnens framtid i fokus. Du som privatperson kan bidra och hjälpa fler barn att få en bättre barndom. Ditt bidrag gör skillnad. Nu och i morgon.

Gå in på www.fn.se/julklapp och se våra julklappstips, eller sms:a *mina, flicka* eller *skolmat* till 72 909 så skänker du 50 kr.

Företag?

Titta närmare på våra företagspaket för julgåvor på www.fn.se.

Följ våra projekt på facebook.

